

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τρίτος

Συνδρομή ἰτησία: Ἐν Ἑλλάδι γρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ γρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἰτησίαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Στεφίου, 6.

27 Μαρτίου 1877

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙΛΗΦΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΗΤΟΣ ΒΑΒΟΥΑΡ

Συνίτια: 181 σελ. 177.

II'

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ

Βένδιγον. — Ὀδοιπορία τῆ βοηθεία πυξίδος. — Ὁ Μώρρυ. — Θήρα κύνων, ἀγρίων ὀρνίθων Ἰνδικῶν, πελεκάνων. — Μονομαχία πρὸς γέροντα μακρόποδα. — Στραυλοκίμηλος ἐν Αὐστραλίᾳ. — Μαῦροι. — Σταθμὸς βοῶν.

Σοὶ ὠμίλησα περὶ πολιτικῆς, διότι ἀντικείμενον τῶν κατὰ τὰς πόλεις συνδιαλέξεων εἶναι πάντοτε ἡ πολιτικὴ, καὶ αὐτὴ μὲ παρέσυρεν· ἀλλὰ δὲν θέλω πλέον νὰ σκεφθῶ περὶ τῆς ποιμενικῆς ἀποικίας, καθόσον τὰ καταστήματα τῶν ποιμαντῆρων, εὐρισκόμενα εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἶναι πλέον ἀξιωπερίεργα.

Εἰς τῶν μεγάλων ποιμαντῆρων τῆς ἀποικίας, ὁ Κ. Κάπελ, τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν εἰς τὴν λέσχην τῆς Μέλδουρον, προητοίμασεν εἰς ἡμᾶς περιήγησιν ὑποσχομένην καὶ ἐνδιαφέρον καὶ εὐφροσύνην. Θὰ μᾶς ὀδηγήτῃ εἰς τὸν σταθμὸν του, κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ Μώρρυ, μεταξὺ τῆς ἐρήμου τῶν πεδιάδων, εἰς τὴν ἄκραν τῶν ἀγρῶν τοὺς ὁποῖους περιτρέχουσι αἱ ἀγέλαι.

50' Ἰου. λίου. — Ἀναχωρήσαντες σήμερον διατρέχομεν ἐπὶ ἀτραμαξίης τὰς πεντήκοντα λεύγας, αἱ ὁποῖαι διαχωρίζουσι τὴν Μέλδουρον ἀπὸ τὸ Βένδιγον. Ἐν τῷ διαστήματι δὲ τούτῳ εἶδομεν μόνον πεδιάδας ἀπεράντους καὶ ἀναριθμήτους ἀγέλας. Εἶναι δὲ τὸ Βένδιγον κέντρον μεταλλείων ἀπαράλλακτον πρὸς τὴν Βαλλαρᾶ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Κινέζων εἶναι ἄφθονος.

51' Ἰου. λίου. — Σήμερον τὸ πρῶτ' ἀποχαιρετούμεν τὰς πόλεις καὶ τοὺς σιδηροδρόμους, διότι ἡ εὐχάριστος στιγμή τῆς ἐκδρομῆς ἔφθασεν. Ὁ Κ. Κάπελ ὀδηγεῖ τὸν πρίγκηπα καὶ ἐμὲ εἰς τοὺς ἀγρούς. Εἰς τὴν Αὐστραλίαν, εἰς τὰ ταξείδια τοῦ ἐσωτερικοῦ, μεταχειρίζονται εἶδος ἀμάξης τὸ καλούμενον *buggy* ἀμερικανικόν, ἔχον μεγάλους λεπτὸς τροχοὺς, διὰ τοῦ ὁποῖου μεταβαίνει τις πανταχοῦ. Δὲν πιστεύω ἀκόμη τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἐνθουμούμενος ὁποῖαι αἱ ὁδοὶ ἐνταῦθα· εὐτύχημα δὲ εἶναι ὅταν εὕρισκῃ τις τοιαύτας. Τὸ ἐλαφρὸν ἡμῶν ὄχημα ἔλειπται ὑπὸ τεσσάρων ἵππων, ζωγρηθέντων διὰ βρόχου καὶ ὑποτασσομένων εἰς μόνον τοῦ ὀδηγοῦ τὴν φωνήν. Ὁ φιλοξενῶν ἡμᾶς καὶ ὁ μαῦρός του κάθην

ται ἐμπροσθεν τῆς ἀμάξης, βρυχώμενοι ὅπως ὀδηγήσωσι τοὺς ἵππους, οὔτινες ὑπερπηδῶσι θυμασίως τὰ στελέχη τῶν δένδρων, ὧν εἶναι ἀνάπλευς ὁ δρόμος· ἡμεῖς δὲ καθήμεθα ἔχοντες τὰ τηλεβόλα καὶ τὰ πρὸς θήραν ἐφόδιά μας. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ δικιτρίζωμεν ἐξήκοντα λεύγας ἐντὸς ἡμερῶν δύο.

Ἀναχωρήσαντες πολλὰ πρῶτ', διερχόμεθα ἐν πρώτοις ἐντὸς πέντε ὥρων μεγαλοπρεπέστατα δάση, ὅπου ψιττακαὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ πετώσιν ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν θορυβοῦντες καὶ κρῶζοντες. Μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν ἡ ὁδὸς γίνεται ἀφανής, καὶ ἡμεῖς προχωροῦμεν εἰς εἶδος ἐρήμου ἀγρῶν, πεδιάδος χλοερωτάτης μετὰ σπανιωτάτων σωρῶν δένδρων, μεγάλων ἀγελῶν πλανωμένων ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ μεγαλοπρεπεστάτης θέας· ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπάρχει πλέον οὐδεὶς δρόμος ὀδηγοῦμεθα ὑπὸ τῆς πυξίδος. Πολλάκις ῥύγκες ἀρκετὰ ἐξωγκωμένοι μᾶς ἐμποδίζουσι νὰ προχωρήσωμεν· ὑπερβαίνομεν ἅμως πάντα ταῦτα τὰ ἐμπόδια καλπάζοντες. Ὁ ὀδηγῶν ἡμᾶς διηγεῖται ὅτι πολλάκις οἱ ῥύγκες οὗτοι τοσοῦτον ἐξογκοῦνται ἕνεκα τῶν βροχῶν, ὥστε βιάζεται ν' ἀφήσῃ τὴν ἀμαξίαν του καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ἴδια ἔφιππος, καὶ κολυμβῶν διαβαίνει τοὺς ποταμούς· ἡμέρας δὲ μετὰ τὴν ξηρασίαν ἐπανερχόμενος ἀναζητεῖ τὸ κατακληθῆν ὄχημά του.

Ἡ πεδιάς εἶναι τοσοῦτον ὀμαλὴ, ὥστε ὀμοιάζει εἰς θάλασσαν χλόης· μόνον τὸ ὄρος ἡ Ἐλπίς διακόπτει τὴν μονοτονίαν. Ἐνίοτε ἀγέλη βοῶν φαίνεται μακρὰν, καὶ ποτὲ μὲν τὰ ζῶα ταῦτα φαίνονται γιγαντιαία, ποτὲ δὲ διπλᾶ ἔχοντα τοὺς πόδας πρὸς τὰ ἄνω. Ἄλλοτε νομίζομεν ὅτι βλέπομεν μεμακρυσμένην λίμνην, εἰς τὴν ὁποῖαν φαίνονται τὰ δένδρα ἀνεστραμμένα· καὶ ἐνῶ προχωροῦμεν, αὐτὴ φεύγει. Ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι οὔτε εἰς χάλις ἐπατήθη ἀπὸ τοὺς ἵππους μας· μόνον χλόη καὶ πανταχοῦ χλόη καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἀφοῦ διετρέξαμεν τριάκοντα λεύγας, ἐπεξέβασαμεν εἰς μικρὸν δάσος πλησίον λίμνης μεστῆς ἀγρίων νησῶν καὶ ἀνάψαντες πῦρ ἠτοιμάσαμεν λιτὸν γεῦμα· μετὰ δὲ ταῦτα, περιτυλιχθέντες μὲ τοὺς μακροὺς ἡμῶν, ἐκοιμήθημεν ἐπὶ τοῦ ὕγρου ἐδάφους, συντρόφους ἔχοντες δόλοκληρα τάγματα ἐντόμων ἀγαπῶντων σάρκα· λευκάς.

4 Αυγούστου 1866.—Οί ἵπποι μας ἀνέλαβον τὰς δυνάμεις των, ἡμεῖς δὲ ὀδηγοῦμενοι ἀπὸ τὴν πυξίδα διευθυνόμεθα κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν μέρος. Ἡ σκηνὴ εἶναι ὁποῖα καὶ ἡ χθὲς, δηλαδὴ πάντοτε πεδιάδες ἀπέραντοι καὶ ἀναρίθμητοι ἀγέλαι φεύγουσαι πρὸ ἡμῶν. Τὸ ἐσπέρας κατελύσαμεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Λόδδον, οὐχὶ μακρὰν τοῦ μέρους ὅπου ὁ νέος Ὀουίτ συνήντησε τοὺς δυστυχεῖς συντρόφους τοῦ Βούρκ. Αἰφνης εἶδομεν πολλὰ μακρὰν ἑπτὰ καζοὰρ ἢ στρουθοκαμήλους τῆς Αὐστραλίας, τρεχούσας δρομικῶς περὶ τὴν ἄκραν τοῦ δάσους· ἀλλ' ἵνα σκοπεύσωμεν αὐτὰς ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν καννόνιον φεβδωτόν· ἀρκούμεθα λοιπὸν ν' ἀπευθύνωμεν τὰ τηλεσκοπία μας πρὸς αὐτοὺς.

Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἀφοῦ ἐπεράσαμεν πολλοὺς ῥύακας, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Μώρρυ, τὸν μεγαλύτερον ποταμὸν τῆς Αὐστραλίας, σκιαζόμενον ἀπὸ μεγάλα δένδρα, τὰ ὅποια φαίνονται δεσπόζοντα ὅλην τὴν πεδιάδα. Εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην κεῖται ὁ σταθμὸς τοῦ Κ. Κάπελ. Μακρὸν σχοινίον εἶναι δεδεμένον εἰς δένδρον ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ. Ἐκβαλλόντες δὲ τοὺς τροχοὺς τῆς ἀμάξης, ἐτοποθετήσαμεν αὐτὴν ἐπὶ εἶδους τινὸς πλοίου, καὶ λαβόντες διὰ τῶν χειρῶν τὸ σχοινίον ἐπεράσαμεν μετὰ τῶν τεσσάρων ἵππων καλυμμένων περὶ ἡμᾶς εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος. Πόσον ἐπεθύμησα τότε νὰ ἐγνώριζον ἰχνογραφίαν ἵνα σχεδιάσω τὴν πλοῦν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ὠραίου τούτου ποταμοῦ, καὶ τοὺς ἵππους παλαιόντας πρὸς τὸ βῆμα καὶ ἀποδαινοντάς εὐχάριστους εἰς τὴν ὄχθην.

Ἐνταῦθα εὗρομεν τὴν ἔκφυλιν τοῦ Κ. Κάπελ, ἥτοι ἀληθῆ ξυλίνην καλύβην, ἔχουσαν τρία δωμάτια. Ἡ στέγη εἶναι κατασκευασμένη ἐκ φλοιῦ εὐκαλύπτου, καὶ ἀγριαὶ κληματίδες, τυλισσόμεναι περὶ αὐτὴν, τὴν παριστῶσιν ἀγρίαν. Εἰς τὴν καλύβην ταύτην κατοικεῖ πρὸ δεκατριῶν ἐτῶν ὁ φιλοξενῶν ἡμᾶς, νέος ἀξιόλογος, ἐλθὼν ἵνα κατασκευάσῃ τύχην καὶ συζῶν μεθ' ἐνὸς μόνου ἀρχαίου φίλου. Σήμερον δὲ, κατορθώσας ὅτι ἐπεθύμει, ἐπανέρχεται μετὰ ἐξ ἡμέρας ἑκατομμυριοῦχος εἰς Ἀγγλίαν· ἔχει ἀπεράντους πεδιάδας, χιλιάδας δαμάλεων καὶ βοῶν καὶ ἑκατοντάδας ἵππων. Ἐπειδὴ δὲ περιέφραζε τὸ κτήμα αὐτοῦ, δεκαπέντε ἄνθρωποι ἀρκοῦσιν εἰς φύλαξιν τῶν ἀγελῶν καὶ εἰς ἀποστολὴν εἰς Μέλβουρν. Εὗρομεν δ' ἐκεῖ τὸν γέροντα αὐτοῦ φίλον, ἀληθῆ «ἄνθρωπον δαπάν», φέροντα γιγάντειον πώγων. Καὶ οἱ δύο κατεχάρησαν ἰδόντες ἡμᾶς, καὶ ἐλπίζουσιν ὅτι θὰ κάμωμεν ὠραῖον κυνήγιον· ὅθεν μετὰ ζωηρὰν συνδιάλεξιν πλησίον μεγάλου πυρός καὶ μετὰ καλὸν γεῦμα, συγκείμενον ἐκ βοείου κρέατος καὶ τυροῦ, ἐπεδόθημεν εὐχάριστως εἰς ὕπνον. Τὰ πάντα ἐνταῦθα εἶναι ἀγροῦκα· ὁ ἄνεμος φυσᾷ τοσοῦτον ἐντὸς τῆς καλύβης, ὥστε ἡμπορεῖ ν' ἀνατρέψῃ καὶ λέμβον· οἱ πον-

τικοὶ τρέχουσιν ἐντὸς τῶν θαλάμων ὡς ἐν ἵπποδρομείῳ, καὶ ἐπειδὴ ἡ θύρα μου εἶναι συντετριμμένη, τὰ πτηνὰ τῆς νυκτὸς εἰσέρχονται μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἵνα παρατηρήσωσι τὸν λύχνον μου. Ἀλλ' ὁ ἀήρ εἶναι τὸσον ὑγιὴς καὶ καθαρὸς, ὥστε οὔτε σκεπτόμεθα νὰ προφυλαχθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ.

5 Αυγούστου.—Ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν περιετρέξαμεν δύο ἢ τρεῖς λεύγας, ὅλα τὰ περίε τῆς καλύβης μας. Ἀναχωροῦμεν δὲ πάντοτε τὸ πρῶτ, πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, καλῶς ὠπλισμένοι καὶ κύπτοντες ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐφοδίων· ἐπανερχόμεθα δὲ τὸ ἐσπέρας ἵνα καταβροχθίσωμεν τὸ ἐψητὸν καὶ πλύνωμεν τὰ πυροβόλα μας. Εἰσερχόμενοι κατὰ πρῶτον εἰς τὰ δάση πυροβολοῦμεν φρικωδῶς κατὰ τῶν λευκῶν, ἐρυθρῶν, πρασίνων καὶ ἄλλων ποικιλοχρῶν ψιττακῶν, οἵτινες ἐπέτων ἀγελῶν καὶ ὡς ἀστραπὴ ταχεῖς ἀπὸ τὸ μέσον μεγάλων δένδρων. Οἱ ψιττακοὶ ἐνταῦθα πετῶσιν ὡς οἱ ἡμέτεροι ἱέρακες· διὸ ἡ σκοποβολὴ εἶναι μὲν δύσκολος ἀλλὰ καὶ λίαν εὐχάριστος. Πόσαι δωδεκάδες εὗρον τὸν θάνατον ἀπὸ τὰς χεῖράς μας! Ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον ἠρχίσασμεν νὰ σεβόμεθα τὰ ὠραῖα ταῦτα πτηνὰ, καθόσον μάλιστα εἶχομεν θέρμεις ἀφθόνους λοφίας καὶ λαμπρὰ πτερὰ διὰ τοὺς πῖλους τῆς Εὐρώπης.

Ἐξήλθομεν λοιπὸν ἀπὸ τὰ δάση καὶ μετέβημεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μώρρυ, ὅπου στίφη ἀγρίων νησσῶν ἀνεπέταξαν ὡς στρόβιλος. Χίλια τοῦλάχιστον ἐθροῦδον πετῶσαι συγχρόνως ὡς νέφος, οὔτινος ἢ σκιά ἐσκέπαζε τὰς μικρὰς λίμνας. Εἰ δὲ καὶ ὁ ἀριθμὸς ἦτο τὸσον μέγας, δὲν κατορθώσαμεν οὔτε μίαν νὰ φονεύσωμεν, διότι ὁ μὲν ἡμισὺς ἀριθμὸς φυλάττει, ὁ δὲ ἕτερος ἡμισὺς δὲν κοιμάται· κρηγορήθημεν ὅμως διότι εἰσέρπισαντες καὶ οἱ δύο μεταξὺ κληματίδων καὶ συρόμενοι ἐφθάσαμεν εἰς ἀγρίαν ἄκραν, ἀφ' ἧς ἐξήρχετο παράδοξος ὠδὴ, τὴν ὁποῖαν εἶχομεν ἀκούσει ὄντες μακρὰν· εἶδομεν δὲ σωρὸν μαζῶν κύνων, οἵτινες ἐπέταξαν ἀμέσως, τανύοντες τὸν λαμβὸν καὶ μεγαλοπρεπῶς περυσίζοντες. Τρεῖς αὐτῶν ἔπεσαν εἰς τὸ ὕδωρ, ἔλοβον δὲ εἰς τὸ μεριδίον μου τὸν ἕνα, διὸ καὶ εἶμαι περιχαρής.

Τὸ ὠραιότερον κυνήγιον γίνεται πάντοτε τὸ πρῶτ ἐνὸς λάμπουσιν οἱ ἀστέρες· τὴν πρῶτην ἢ μέραν εὐρίσκουμεν κύνους, τὴν δευτέραν ἀπαντῶμεν πελεκάνους κοιμωμένους ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν ποδῶν, ἐξωγκωμένους ἀπὸ ἰχθῆς· χθὲς ἐφονεύσαμεν μέγαν ἀριθμὸν λευκῶν καὶ γαλανῶν γεράνων. Πολλὰκις ὅμως ἀπετύχουμεν, διότι οἱ γέραννοι τῆς Αὐστραλίας εἶναι πολλὰ ἀγριοί. Ποτὲ δὲν εἶδομεν τόσα πτηνὰ πρὸς θῆραν, ἀλλὰ καὶ ποτὲ δὲν ἠναγκάσθημεν νὰ καταφύγωμεν εἰς τόσα στρατηγήματα πρὸς ἔφοδον. Ἐντὸς δύο προῖνων κυνηγείων ἐφονεύσαμεν τριάκοντα πέντε ἐκ τῶν ὠραίων τούτων πτηνῶν, τὰ ὅποια σωρευθέντα παρέστησαν τὸ ὠ-

ραιότατον τῶν ποικίλων χρωμάτων ἄτινα δύναται τις νὰ φαντασθῇ. Ἀποροῦντες καὶ ἡμεῖς ὅτι ἐφονεύσαμεν τοσοῦτον μέγала θονα, βιαζόμεθα νὰ ἐπανέλθομεν εἰς τὴν καλύβην ὅπως ἀνεύρωμεν μέσα μεταφορᾶς. Ὁ φιλοξενῶν ἡμᾶς ἔχει μικρὸν δεκαετῆ μαζῶν φέροντα μόνον ἔνδυμα ἐν ζευγος ὑποδημάτων· αὐτὸς εἶναι ὁ πανταχοῦ παρὼν τῆς ὀάσεως. Λαβὼν διαταγὴν ἀναπηδᾷ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ εἰς ἵππον, τρέχει ὀρηκτικῶς καὶ ἐλθὼν εἰς τὸ πεδίον ῥίπτει τὸν βρόχον του εἰς ἕνα τῶν βοσκόντων ἵππων καὶ συλλαβὼν φέρει αὐτόν. Ἐκτοτε δὲ βαδίζομεν κατὰ τύχην ὀδηγοῦμενοι ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς πυξίδος, διότι ὁ ἵππος καὶ ὁ μικρὸς μαζῶν, φέροντες ὅσα ἐθροῦσαμεν, μᾶς ὀδηγοῦσι.

Μετὰ τὰ πτηνὰ τῆς λίμνης ἤλθομεν εἰς τοὺς ἀγριογάλλους· εὗρομεν δὲ αὐτοὺς ποτὲ μὲν μεμονωμένους εἰς τὰς πεδιάδας, ποτὲ δὲ συνηνωμένους δώδεκα ἢ δεκαπέντε. Τὴν κεφαλὴν ἔχοντες ἀνυψωμένην, τὸν ὀφθαλμὸν παραφυλάττοντα, εἶναι τὰ πονηρότερα τῶν ζῶων τὰ ὅποια γνωρίζω. Κατ' ἀρχὰς κατεδιώξαμεν ἐπὶ τρεῖς ὥρας δεκαεπτὰ συνηνωμένους, χωρὶς νὰ κατορθώσωμεν νὰ τοὺς φθάσωμεν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον κατεφύγομεν εἰς τὴν πάνουργίαν· ἐστέλλομεν τὸν μικρὸν μαζῶν νὰ μᾶς φέρῃ ποτὲ μὲν ἵππον, ποτὲ δὲ δάμαλιν, ἐκρυπτόμεθα ἐπιμελῶς εἰς ἕν πλάγιον αὐτῶν καὶ περιφερόντες τα κυκλωτῶς συνεστέλλομεν τὴν περιφέρειαν καὶ οὕτως ἐντὸς μιᾶς ὥρας εὐρίσκόμεθα πλησίον τοῦ μεγάλου πτηνοῦ ὅπερ ἐξωγκοῦτο καὶ ἐκαμάρον ὡς οἱ ἡμέτεροι γάλλοι. Στέλλοντες δὲ πρὸς αὐτοὺς δύο ἢ τρεῖς σφαιρίδια τοὺς ἐρρίπτομεν κατὰ γῆς· οὕτω δὲ ἐφονεύομεν τέσσαρας καὶ πέντε καθ' ἑκάστην. Ἡ θῆρα ἐνταῦθα εἶναι δύσκολος καὶ ἀπαιτεῖ τακτικὴν, καρτερίαν καὶ παρατήρησιν· ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς τὴν τετραήμερον ταύτην ἐκστρατεῖαν, τῆς ὁποίας ὀλίγα μόνον ἐπεισόδια γράφω, ἐφονεύσαμεν τριακόσια εἴκοσι ζῶα περίπου· καὶ ὅμως πολλάκις ἐλυπήθημεν ὅτι διέφυγε τὰς σφαιράς μας ὠραῖον ζῶον. Ἐσπαιροβολήσαμεν διακοσίους καὶ τριακοσίους ἀνθρώπου, οὐδεὶς ὅμως ἐφονεύθη, διότι ἐφευγον πεντακόσια καὶ ἑξακόσια μέτρα πρὸ ἡμῶν· ἀλλὰ οὐδεὶς ἔπεσον.

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν καλύβην, ἂν καὶ κατὰκοποι, ἐπεδόθημεν εἰς νέαν ἔργον· καθαρίζομεν τὰ ὄπλα μας καὶ παρασκευάζομεν τινα τῶν φονευθέντων πτηνῶν ἵνα μεταφέρωμεν αὐτὰ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐπειδὴ δὲ ἔχομεν μέγαν ἀριθμὸν καὶ δὲν ἀρκοῦσι πρὸς τοῦτο αἱ χεῖρες ἡμῶν, ὁ εὐγενὴς οἰκοδεσπότης ἀνεζήτησεν ἕνα ἀρχαῖον φύλακα βοῶν, γινώσκοντα νὰ ταριχεύῃ δέρματα, καὶ χάρις εἰς αὐτὸν θέλομεν παραλάβει μεθ' ἡμῶν ἀληθῆς μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας. Ἐπεθύμομεν νὰ διατρέψω ἐπὶ πολὺ ἀκόμη εἰς τὴν

μικρὰν ταύτην καλύβην, καθόσον, ἂν καὶ εὐρίσκόμεθα ἐν ὥρα χειμῶνος, ὁ καιρὸς δὲν εἶναι ἐτι ψυχρὸς. Ἀφοῦ ἐφθάσαμεν ἐνταῦθα ἡ τροφή εἶναι ἀπλουστάτη· τρώγομεν μόνον κρέας βόειον χωρὶς φόβον νὰ ἐξαντλήσωμεν τὰ ποιμνιοσάσια τοῦ φιλοξενούντος ἡμᾶς, δώδεκα χιλιάδας βοῶν περιέχοντα· ἀλλὰ σήμερον, χάρις εἰς τὴν θῆραν συνηροτοῦμεν συμπόσια· ἔχομεν γάλλους ἀγρίους, γλυκυτάτους τὴν γεῦσιν· ψιττακοὺς ἐψητοὺς καὶ ἀστακοὺς καὶ σάλπας τοῦ ποταμοῦ, ἀλιευμένους ὑπὸ τῶν μαζῶν. Ζῶμεν ἐν βαθυτάτῃ ἡρεμίᾳ βίον ἀγρίων, φονεύοντες τὰ ὠραῖοτάτα τῶν ὀρνέων τοῦ κόσμου καὶ λητματοῦντες τὰς πόλεις καὶ τὸν πολιτισμὸν. Ὁ οἰκοδεσπότης ἐπιθυμεῖ νὰ μᾶς φιλοξενήσῃ καὶ ἐπὶ ἐξ ἡμέρας· εἶναι ἄνθρωπος νοήμων, φιλόφρων καὶ χεῖρις, εἰς τὸν ὅποιον ὁ μεμονωμένος βίος ἔδωκε πρωτοτυπίαν πνεύματος καὶ τρόπους τὸσον εἰλικρινεῖς, ὥστε κατέκτησεν ἤδη τὰς καρδίας μας.

N.

Ἐστὶ συνέχισις.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀποστερηθὲν τῷ 1832, διὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς Εὐρώπης, τοῦ πλείστου μέρους τῆς πατρίδος κληρονομίας καὶ δεσμευθὲν ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας ἐντὸς στενοῦ καὶ πνευγροῦ κλωθοῦ, ἡδίκηθη βεβαίως οἰκτρῶς· ἀλλὰ καὶ ἡ Εὐρώπη ἐτιμωρήθη, ἀξιώσασα, παρὰ τὰ διδάγματα τετρακοσίων ἐνιαυτῶν, νὰ συμβιβασθῇ ἐν τῇ ἀνατολῇ τὴν συνύπαρξιν τῆς ἐλευθερίας, ἥτις ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ἦναι ἀπυθαίνει παντοδύναμος, μετὰ τῆς καταδυναστείας, ἥτις ὅσο καταθλιπτικὴ καὶ ἂν ἦναι ἀποβαίνει ἀσθενεστάτη. Ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν τῶν τρεῖς μὲν ἐπανεστῆ ἡ Κρήτη, ἀπαξ δὲ ἡ Ἑπείρος καὶ ἡ Θεσσαλία, ἀπασαί δὲ αἱ ἑλληνικαὶ χῆραι αἱ παραδοθεῖσαι εἰς τὴν διάκρισιν τῆς τουρκικῆς τυραννίας διετέλεσαν ἀδικαίπτως σφαδάζουσαι. Ἡ Εὐρώπη δὲν παύει ἀμνηχανοῦσα περὶ τοῦ πρακτέου· καὶ νῦν μὲν ἐπιχειρεῖ πολέμους καταστρεπτικούς, νῦν δὲ ἀναγκάζεται νὰ καταδαπανᾷται εἰς προπαρασκευὰς οὐδὲν ἦττον ἐπιζημίους τῶν πολέμων. Ἐπείσθη μὲν καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ὅτι τὸ καθεστὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διατηρηθῇ, διστάζει ὅμως ἐτι περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀναπλήρωσεως αὐτοῦ. Ἡ κατοχὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου, ὁ λίθος τοῦ προσκόμματος εἰς τὸν προσέκοψαν ἄχρι τοῦδε πάντα τὰ περὶ ἀνορθώσεως χριστιανικῆς κυριαρχίας ἐν τῇ ἀνατολῇ βουλεύματα. Οἱ Σλαῦοι οὐδὲν ἔχουσι τῶν προσόντων τῶν ἀπκραιτῆτων πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς μεγάλης ταύτης κοσμοϊστορικῆς ἐντολῆς· καὶ οὐδὲ ἔσχον ποτὲ τὰ προσόντα ταῦτα, ὡς

μαρτυρεί η χιλιετής αὐτῶν ἱστορία. Οἱ μὲν Βούλγαροι δις, οἱ δὲ Σέρβοι ἀπαξ συνεκρότησαν κράτη μεγάλα· οὐδέποτε ὁμοῦ κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἢ καὶ αὐτὴν τὴν Θεσσαλονίκην, διὰ τὴν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι ὁ κύριος πάσης μεγάλης ναυτικῆς πόλεως, μάλιστα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ κύριος, δεῖν νὰ ᾖ ναυτικός, οἱ δὲ Βούλγαροι καὶ οἱ Σέρβοι οὐ μόνον ποτὲ ναυτικοὶ δὲν ἐγένοντο, ἀλλὰ οὐδόλως οὐδαμῶς πρὸς τοῦτο πεφύκασι. Ἐξ ὅλων τῶν ἰθαγενῶν φυλῶν τῆς ἀνατολῆς, ἡ μόνη ὡς ἐκ τῆς ἱστορίας αὐτῆς καὶ τῶν σημερινῶν συστατικῶν προωρισμένη νὰ ἀρξῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ὁμολογουμένως ἡ ἑλληνική. Ἐπὶ 1200 ἔτη ἤρξεν αὐτῆς καὶ διέσωσε τὸν προμαχῶνα τοῦτον τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ μυρίων καὶ ἰσχυροτάτων πολεμίων. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τέλους ἐπεσον, ἐπεσον οὐχὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων καταβληθείσας, ἀλλ' ὑπὸ αὐτῆς τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης, ἣτις ἂν ἦτο δυνατὸν τότε νὰ προῖδῃ τὰς ζημίας ὅσας ἐμελλεν ἐκ τούτου νὰ πάθῃ καὶ τὴν δεινότητὴν ἀμνηστῆν εἰς ἣν ἐμέλλε νὰ περιέλθῃ κατὰ τὴν τελευταίαν μάλιστα πεντηκονταετίαν, δὲν ἤθελε βεβαίως ἀγωνισθῆ μετὰ τσακῦτης ἐπιμονῆς ἐπὶ 200 ἔτη ἵνα ἐπιτύχῃ τὸ οἰκτρὸν ἐκεῖνο ἀποτέλεσμα. Τώρα ἐπὶ τέλους αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ προαίτιον ἀμάρτημα, ἀλλὰ φοβεῖται, λέγει, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν παρεσκευάσεν εἰς ἐτι δυνάμεις ἱκανὰς πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου. Εἶναι ὁμοῦ πρόδηλον ὅτι, ἐνόσω τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διατελεῖ πεφυλακισμένον ἐντὸς τοῦ μικροσκοπικοῦ αὐτοῦ βασιλείου, ἀνέφικτος ἀποθνήσκει αὐτῷ ἢ τῶν ἀπαιτουμένων δυνάμεων παρασκευή. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ οἱ μὲν Τούρκοι ἀποθνήσκουσιν ὁσημέραι ἀνεπιτηδεύτεροι πρὸς διάσωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ δὲ Εὐρώπη ἀμνηστῆ μὲν καθ' ἐκείνην μὴ ἠξέφρουσα εἰς τίνα θέλει περιέλθῃ ἢ κληρονομία, ἀξιοῖ δὲ ὅτι ὁ μόνος φυσικὸς κληρονόμος εἶναι ἀνήλικος, ἀγωνίζεται δὲ εἰς τὸ νὰ ἀφαιρῇ ἀπὸ αὐτοῦ πάντα τρόπον τοῦ νὰ ἀνδρωθῇ.

Ἐκπολιτευτικὸς χαρακτῆρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐξωτερικὴ οὕτως εἰπεῖν ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν τῷ διαστήματι τῶν τελευταίων τετρακοσίων ἐνιαυτῶν. Ἀλλὰ τὸ ἔθνος τοῦτο δὲν ἠρέσθη νὰ πολεμῇ ὑπὲρ τῶν δικαίων καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ. Ἐν τῷ μὲσω τῶν τσοσῦτων καὶ τηλικούτων ἐκείνων ταλαιπωριῶν καὶ τῶν ἀδιαλείπτων ἀγώνων, οὐδέποτε ἐπκυσεν ἐργαζόμενον μὲν περὶ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν καὶ περὶ τὴν ἐπίδοσιν τῆς βιομηχανίας, τῆς ἐμπορίας, τῆς ναυτιλίας αὐτοῦ, διατελοῦν δὲ πάντοτε ὁ πρωτοστάτης τοῦ πολιτισμοῦ καθ' ὅλην τὴν ἀνατολήν. Ἐγκταλειφθὲν καθ' ὅλα ταῦτα εἰς τὴν τύχην

αὐτοῦ, συνεκρότησε κατὰ πόλεις, κόμης καὶ χωρία κοινότητες διοικουμένας ὑπὸ ἀρχόντων, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν χριστιανῶν καὶ ὠνομάζοντο μὲν κυρίως *δημογέροντες*, ἐκαλοῦντο δὲ καὶ ἄλλως κατὰ τὰς διαφόρους χώρας καὶ περιστάσεις *γέροντες*, *ἄρχοντες*, *προεστοί*, *ἐπίτροποι*, καὶ *τουρκιστὶ κοτζαμπάσιες*. Οἱ προϊστάμενοι οὗτοι τῶν κοινοτήτων ἐκρινον ὡς δικαιοτάτοι τὰς ἀστικὰς διαφορὰς, διότι αἱ ποινικαὶ ὑπήγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν Τούρκου δικαστοῦ (*καδὴ ἢ μο.λ.ἰ.ἰ.*)· εἰσέπραττον καὶ διαχειρίζοντο τοὺς φόρους, διώκουν τὴν κοινοτικὴν περιουσίαν, δίνεμον τοὺς παρὰ τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς ἐπιβεβλημένους φόρους κατὰ τὸ μέτρον τῶν πόρων ἐκάστης οἰκογενείας, καὶ ἦσαν οἱ φυσικοὶ προστάται καὶ σύμβουλοι παντὸς καταδικωμένου ἢ καταπιεζομένου κατοικοῦ τῆς κοινότητος. Αἱ κοινότητες αὗται δὲν ἦσαν θεσμὸς νέος, ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἦσαν εἰμὴ τροπολογία τῶν ἐπι ἀρχαιοτέρων αὐτονομῶν ἀστικῶν πολιτευμάτων, ἀλλοιωθέντων φυσικῶ τῷ λόγῳ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως διὰ τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τῆς ποικίλης τῶν ἐκαστοτε περιστάσεων ἐπιδράσεως. Οἷαν δὲ ζωτικότητα εἶχε τὸ ἔθνος τοῦτο καὶ οἷον πνεῦμα αὐτοδιοικήσεως, καθίσταται πρόδηλον ἐκ τούτου ὅτι αἱ κοινότητες, ἅμα διὰ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως ἀπῆλλάγησαν πάσης ἐνόμου τῆς κυβερνήσεως κηδεμονίας, οὐ μόνον δὲν περιέστησεν εἰς ἀναρχίαν τινὰ καὶ παραλυσίαν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας κάλλιστα διαρρυθμισθεῖσαι ἀνεδείξαν, αἱ πλεῖστα τούλάχιστον, ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα καὶ θαυμαστὴν κοινοπραγίαν ἐπιτηδεύματα.

Τὰ ὀλίγα τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν παραδείγματα ὅσα δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα, θέλουσι μαρτυρῆσαι τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν. Ἡ κοινότης τῶν Ἀμπελακίων περιελάμβανεν 22 χωρία κείμενα εἰς τὴν Θεσσαλίαν, εἰς τὴν ἐκπαλαι πολυθρόλητον διὰ τὸ κάλλος αὐτῆς κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Ἡ πρωτεύουσα, τὰ Ἀμπελάκια, εἶχε περὶ τὰς 4,000 κατοίκων, τὰ δὲ περὶ αὐτὴν χωρία περὶ τοὺς διςχιλίους. Ἡ κοινότης ἠσχολεῖτο μὲν καὶ περὶ παντοία γεωργικὰ ἔργα, ἰδίως ὁμοῦ ἐπεδόθη εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἐμπορίαν τοῦ ἐρυθροβαφοῦς βραμδακίνου νήματος, περὶ ἣν ἐργάζοντο πάντες οἱ κάτοικοι, ἄνδρες, γυναῖκες, παῖδες. Ἐκ τούτων δὲ οἱ ἐμπειρότεροι, εἴτε πλούσιοι, εἴτε πένητες ἦσαν, ἐπέμφθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς Σμύρνην, εἰς Βιέννην, εἰς Ἀμστελδάμ, εἰς Λονδίνον, εἰς Ὀδησσὸν, ἵνα ἰδρῶσιν αὐτόθι καταρτήματα καὶ ἀποθήκας. Τῆς ἐταιρίας προϊέσαντο πέντε ἐπιτροπῆ, ἐκλεγόμεναι ὑπ' ὅλων τῶν κατοικῶν πλουσιῶν ἢ πνήτων, ἅμα συμπληρωσάντων τὸ 25 τῆς ἡλικίας αὐτῶν ἔτος· καὶ πολλάκις οἱ

πενέστατοι τῶν ἐταίρων, ἐὰν ἀνωμολογοῦντο ὡς οἱ ἱκανώτατοι, προεχειρίζοντο εἰς τὰ ἀνώτατα τῆς ἐταιρίας ἀξιώματα διὰ τῆς ψήφου τῶν συμπολιτῶν. Ἐκ τῶν πέντε ἐπιτροπῶν ἡ μὲν εἶχε τὴν ὑπερτάτην τῆς ἐταιρίας διεύθυνσιν· ἡ δευτέρα ἐλέγετο διοικητικὴ ἢ τρίτη, γεωργικὴ ἢ τετάρτη, βιομηχανικὴ ἢ δὲ πέμπτη, ἐλεγκτικὴ. Πρὸ τῆς διανομῆς τῶν ἐτησίων κερδῶν, ἀφηροῦντο πρῶτον ἡ τιμὴ τοῦ σίτου τοῦ ἀγορασθέντος διὰ τοὺς πένητας ἐργάτας, τὰ πρὸς τοὺς πασάδες δῶρα, τὰ ἐξόδα τῶν νοσοκομείων, τῶν βιβλιοθηκῶν, τῶν σχολείων, τοῦ τυπογραφείου, τῶν ὁδῶν, τῶν ἐκκλησιῶν, τῆς διοικήσεως, τῶν ἐνοικίων, τοῦ γραφείου, τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρακτορειῶν καὶ τὰ ὀδαιοπορικὰ· δεύτερον, οἱ τόκοι τῶν ὑπὸ ἐκάστου μέλους τῆς ἐταιρίας καταβληθέντων κεφαλαίων πρὸς 45%· τρίτον, αἱ ψηφισθεῖσαι ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν ἐταίρων ἀμοιβαὶ εἰς τοὺς πράκτορας τῆς ἐταιρίας, ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος αὐτῶν καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν. Τὰ ὑπόλοιπα κέρδη διενέμοντο μεταξὺ τῶν ἐργατῶν ὅσοι ἦσαν ἰδιοκτῆται βραμδακοφόρων χωριῶν, καὶ τῶν ἐργατῶν ὅσοι ἀπλῶς κατέβαλλον ἐργασίαν. Ἡ δὲ διανομὴ αὕτη, γινομένη ἐν κοινῇ συνελεύσει, διενεργεῖτο μετὰ τοσαύτης δικαιοσύνης, ὥστε οὐδέποτε προεκάλεσε θυροῦς ἢ κατακραυγὰς. Ἐνετύθεν ἡ ἐταιρία τῶν Ἀμπελακίων εὐδαιμονήσασα, ἀνεδείχθη ἐνάμμελλος τῶν ἰσχυροτάτων ἐμπορικῶν οἰκῶν τῆς Εὐρώπης. Τὰ μεγάλα αὐτῆς κέρδη ἐπέτρεψαν νὰ συντηρῶνται κοινῇ δαπάνη εἰς ἕκαστον χωρὶον ἰατροὶ ἐπιμελούμενοι τὰ τῆς ὑγείας ὅλων τῶν κατοικῶν, σχολαὶ κατώτεραι καὶ ἀνώτεραι, ἀποθήκαι σίτου καὶ ὅλων τῶν ἄλλων γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν, ἐγγωρίων τε καὶ ξένων, προϊόντων, νοσοκομείων, ταμείων ἀπομαχικῶν, βιβλιοθήκη, ταμείον τῆς πειραματικῆς φυσικῆς καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἡ ἐταιρία αὕτη ἰδρῆθη οἱστικῶς τῷ 1795 διὰ κεφαλαίου 400,000 φράγκων περίπου· τῷ δὲ 1810 ὅτε εἴπερ ποτὲ ἤκμασεν, εἶχε κεφάλαιον 20,000,000 φράγκων. Τὰ ἐμπορικὰ αὐτῆς συναλλάγματα ἐκυκλοφόρουσαν ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἀσίας, αἱ δὲ ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἀποθῆκαι αὐτῆς ἔβρισθον ἐμπορευμάτων δι' ἀνταλλαγῆς προκμηθέντων. Ἀλλ' ἡ τοσαύτη τῶν Ἀμπελακιωτῶν εὐμερία ἀδύνατον ἦτο νὰ μὴ προκαλέσῃ τὴν δυσπιστίαν, τὸν φθόνον καὶ τὴν ὀργὴν τῆς τυραννικῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁποίας εἶχον τὴν δυστυχίαν νὰ ζῶσιν. Οἱ ἐν τῇ γειτονίᾳ αὐτῶν ζῶντες Τούρκοι προετράπησαν ὑπὸ τῆς Πύλης νὰ ἐπιπέσωσι, δηοῦντες τὴν χώραν καὶ ἐκδιώκοντες τῆδε κἀκεῖσε τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Τοῦ ἔργου τῆς καταστροφῆς ἐκτελεστῆς ἐγένετο ὁ διαβόητος Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων. Συνέβη δὲ τοῦτο καθ' ἣν ἐποχὴν ὑπὲρ τὰ 40,000,000 φράγκων, συγκεν-

τρωμένων εἰς Βιένναν, κατεποντώθησαν ἐν τῇ κατὰ τὸ 1811 οἰκονομικῇ χρεωκοπίᾳ τῆς Αὐστρίας· ὥστε οἱ δυστυχεῖς Ἀμπελακιωταί, ἀπολέσαντες πατρίδα καὶ κεφάλαια, διεσκορπίσθησαν ἀπανταχοῦ γῆς καὶ ἔκτοτε δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐνωθῶσιν αὐθις.

Τοιαῦται ἡ παραπλήσια ἐταιρία συνεκροτήθησαν εἰς πολλὰς ἑλληνικὰς κοινότητας ἀπὸ τῆς 15' ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐν Φιλιππουπόλει, ἐν Μαδερμοχωρίοις, ἐν Καλαρρῦτῃ, ἐν Συράκῃ, ἐν Χίῳ, ἐν Κυδωνίαις, ἵνα εἰς τινὰς τῶν ὀνομαστοτάτων περιορισθῶμεν. Αἱ μᾶλλον ὁμοῦ ἀξιουνημένοι αὐτῶν ὑπῆρξαν βεβαίως αἱ ναυτικαὶ κοινότητες τῆς Ἰδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν, διότι τὰ ἔργα αὐτῶν δὲν συνετέλεσαν μόνον εἰς τὴν ἰδιωτικὴν εὐημερίαν τῶν νησιωτῶν ἐκείνων, ἀλλὰ ἀπῆρτισαν ἐν τῶν κυριωτάτων ὅλων καὶ ἴσως τὸ κυριώτατον δι' οὐ ἀνεκτῆθη ἡ ἀνεξαρτησία ἐπὶ τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος φύσει καὶ θέσει ἀνεδείχθη ἀνεκτῆθη καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἰδίως ναυτικὸν ἔθνος. Ἐθαλασσοκράτησεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ ἐξαιρέτως ἐν τῇ Β' καὶ ἐν τῇ Δ' ἑκατονταετηρίδι πρὸ Χριστοῦ. Ἐθαλασσοκράτησε κατὰ τὰ πρῶτα ἐξέχουσα ἔτη τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, καὶ ἐξαιρέτως ἐν τῇ Θ' καὶ τῇ Ι' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδι, οὐδὲ ἀπέβαλε τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἰμὴ ὅτε ἡ ἐσπερία Εὐρώπη, διὰ τῶν πληγῶν αἱ κατῆνεγκε κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἰδιοποιήθη βαθμηδὸν καὶ πᾶσαν σχεδὸν τὴν ναυτικὴν αὐτοῦ δύναμιν, περιελθοῦσαν τότε εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑνετῶν καὶ τῶν Γενουαίων. Ἐνεοῖται ὅτι καὶ κατὰ τοῦτο ὅπως καθ' ὅλα τὰ λοιπὰ οἱ ἐσπεριοὶ οὐδὲν διαρκῆς ἴδρυσαν ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ὅτι, ἂν, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Τούρκοι ἐκληρονόμησαν τοὺς καρπούς τῆς μεταξὺ χριστιανῶν ἐκείνης ἀδελφοκτονίας, τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν περιωρίζετο εἰς μικρά τινα πλοίαρια περὶ ἀπλῆν τὴν ἀκτοπλοῖαν ἀσχολούμενα, μετ' οὐ πολὺ Γενουαῖοί τε καὶ Ἑνετοὶ ἀπέβαλον ὡς αὐτῶς τὸ ἐφήμερον αὐτῶν κατὰ τὴν ἀνατολὴν κράτος. Ἡ μόνη μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἡμῶν διαφορὰ ὑπῆρξεν ὅτι οἱ μὲν Ἑνετοὶ καὶ Γενουαῖοι ἐξέχωρῆσαν διὰ παντὸς ἐκ τῆς ἀνατολῆς, οἱ δὲ Ἕλληνες, δι' ἀγῶνων ἀτρόπων ἀνακτῆσαντες τὴν ἀρχαίαν ὑπεροχὴν, ἐμελλον ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος νὰ περιάγωσιν αὐθις τὴν σημαίαν αὐτῶν τροπικιοῦχον ἀπὸ τῆς Ὀδησσῶς μέχρι τῆς Μασσαλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας. Πολλὰ ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ γεγονότα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀναβίωσιν ταύτην τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ· πρὸ πάντων ὁμοῦ ἡ ἐπιτηδεύουσα μετ' ἣς ἐφηρόσθη τὸ πνεῦμα τοῦ συντακτισμοῦ καὶ εἰς τοῦτον τὸν κλάδον τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ὅπως εἰς πλείστους ἄλλους. Ἐκαστος νῦν εἶχεν ἐταιρικὴν μερίδα ἐπὶ τοῦ πλοίου ἢ τοῦ

φορτίου γινόμενος δὲ οὕτω συνέταιρος, εἶχεν ἴδιον συμφέρον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἀπέβαινε προσεκτικὸς, ἀγρυπνος, οἰκονόμος, ἐξεταστικός. Καὶ οὐ μόνον ἠγωνίζετο πάσῃ δυνάμει νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ πλοίου ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τοῦτο ἐπιδειξίον αὐτοῦ ἀδιαλείπτως προσέβιβλεν, ὥστε προϊόντος τοῦ χρόνου ἀπὸ ἀρίστου ἐκτελεστοῦ τῶν διατασσομένων προήγετο πολλάκις εἰς τὴν τάξιν ἀρίστου κυβερνήτου.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀδελφικῆς ταύτης συμπράξεως τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας, τῆς εὐπορίας καὶ τῆς ἀπορίας, ἀπέβησαν θαυμάσια. Αἱ τρεῖς νῆσοι, αἵτινες ἐν τῇ 17' ἑκατονταετηρίδι ἦσαν σχεδὸν ἐρημοί, ἐκτῆσαντο ἑκατοτατοὺς κατοίκους συμποσωθέντας ἐν ταῖς παραμοναῖς τῆς ἐπαναστάσεως εἰς 30 χιλιάδας ψυχῶν. Κατὰ τοὺς μετριοτέρους δὲ ὑπολογισμοὺς ἤριθμουν, κατὰ τὸ 1821, 300 πλοία ἀπὸ 60 μέχρι τετρακοσίων τόνων καὶ πληρώματα 12,000 περίπου ναυτῶν. Οἱ θησαυροὶ οἱ ἀποκαμιθεύμενοι εἰς τοὺς πρεῖς ἐκείνους ἀγόνους βράχους ἀπέβησαν τοσούτοι, ὥστε οἱ φιλοπάτριδες αὐτῶν κάτοικοι ἠδυνήθησαν νὰ καταβάλωσι περὶ τὰ 20,000,000 δραχμῶν εἰς τὸν μέγαν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Τὸ δὲ οὐδὲν ἤττον ἀξιομνημόνευτον, τὸ ἠθικὸν φρόνημα τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ἀνυψώθη παραδόξως. Χρηστότης ἐξαιρέτως ἐπεκράτησεν εἰς ἀπάσας τὰς ναυτικὰς καὶ ἐμπορικὰς τοῦ τότε καιροῦ κερδοσκοπίας. Πᾶσαι αἱ ληψοδοσίαι ἐγένοντο διὰ προφορικῶν συμβάσεων ἢ τὸ παλὸν δι' ἀπλῶν σημειώσεων. Ὁμολογίαι καὶ ἐξαφλήσεις ἦσαν πράγματα ἄγνωστα, ἢ δὲ χρεωκοπία καὶ ἢ ναυταπάτη, γενοῦντα σχεδὸν ἀνῆκουστα. Οἱ ναυσίβιοι ἐκείνοι ἄνδρες εἶχον καθ' ἅπαντα τὸν βίον θαυμαστόν τι ἠρωϊκὸν παράστημα καὶ ἠθικὸν ἀξίωμα. Ἰδίως ἐφιλοτιμοῦντο νὰ κοσμήσῃ τὰ πλοία αὐτῶν δι' ὀνομάτων καὶ ἀναγλύφων εἰκονιζόντων τοὺς προπατορικοὺς ἥρωας, ὧν ἐπόθουν νὰ μιμηθῶσι τὰ ἔργα καὶ ὧν ἠτύχησαν τῶντι νὰ ἀναδειχθῶσι μετ' οὐ πολὺ ἐνάμιλλοι. Ἴνα δὲ εἰς μὴν τὰ ἐνόματα τῶν πλοίων περιορισθῶμεν, ἀναφέρομεν τινὰ ἐξ αὐτῶν ὡς χαρακτηριστικώτατα τῶν αἰσθημάτων ὧν ἐνεφοροῦντο οἱ ἰδιοκτῆται, οἱ κυβερνήται καὶ οἱ ναῦται αὐτῶν. Ἀσπασία, Ἀριστείδης, Ἀνδρομάχη, Ἀχιλλεὺς, Ἀθηνά, Ἀφροδίτη, Γοργὼ, Διομήδης, Ἑλλάς, Ἐλευθερία, Ἐπαμεινώνδας, Ἡρακλῆς, Θεμιστοκλῆς, Κλειώ, Λυκοῦργος, Λεωνίδα, Νιόβη, Περικλῆς, Σόλων, Σπαρτιάτις, τοιαῦτα καὶ ἄλλα πλεῖστα τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἐνόματα ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν ὀπλίων ἐθετον τὸν ἴσον αὐτῶν στόλον οἱ ἄνθρωποι τῶν χρόνων τούτων, ἀγωνιζόμενοι νὰ συναρμολογῶσι τὸν παρόντα Ἑλληνισμὸν πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐκείνον, ὅχι τὸν Ἑλληνισμὸν ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἐζῶν, ἀλλὰ τὸν Ἑλ-

ληνισμὸν ἐντὸς τοῦ ὁποῦ μετ' ὀλίγον ἔμελλον νὰ ζήτῳσι καὶ εἰς τὸν ὁποῖον τοσαύτην εἶχον πεποίθησιν, ὥστε πρὶν ἐπιτελεῖν ἐπὶ τῆς δεδουλωμένης πατρίδος, ὡς παρόντα ἐχαιρέτιζον καὶ ἐπανηγύριζον. Τί παράδοξον λοιπὸν ὅτι τοιοῦτοι ὄντες καὶ συναθλητὰς ἔχοντες τοὺς κλέφτας καὶ τοὺς ἀρματωλοὺς, ὧν προσημνονεύσαμεν, κατώρθωσαν ὅσα κατώρθωσαν;

Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ πολέμιοι πρὸς οὓς διεγωνίσθησαν οἱ πατέρες ἡμῶν κατὰ τε θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν, ἦσαν ὅλως διάφοροι τῶν ἀντιπάλων οὓς πρόκειται νῦν νὰ ἀπαντήσωμεν. Ἀλλὰ ἡ πρωτίστη τῶν ἐθνῶν ἀρετὴ εἰς τοῦτο συνίσταται, τὸ νὰ παρασκευάζωσιν ἑκάστοτε τὰς δυνάμεις αὐτῶν εἰς τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὰς δυνάμεις καθ' ὧν ἔχουσι ν' ἀντιπαρταχθῶσιν. Οἱ κλέφται καὶ οἱ ἀρματωλοὶ ἡμῶν ἦσαν ἐνάμιλλοι κατὰ τε τὸν ὑπλισμὸν καὶ τὸν τρόπον τοῦ πολεμῆν πρὸς τοὺς κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ἀσυντάκτους ὄχλους τῶν πολεμίων καὶ ἔχοντες πρὸς ἐπὶ τούτοις τὸ ἠθικὸν πλεονέκτημα τῆς φιλοτιμίας καὶ τῆς φιλοπατρίας, πολλάκις ἐτρεψαν αὐτούς. Τὰ δὲ σκάφη τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, ὅσα ἐλαφρὰ καὶ ἂν ἦσαν ἀντιπαρταχθέντα πρὸς τοὺς ὄγκους τῶν τουρκικῶν δικρότων καὶ φρεγάδων, παραλαβόντα ὁμοῦ εἰς ἐπικουρίαν αὐτῶν τὸ φοβερὸν τῶν πυρπολικῶν ὄπλων, καὶ ἐπιτηδειότερον μὲν χειριζόμενα, ἐκθυμότερον δὲ κυβερνώμενα καὶ τολμῶντα τὰ πάντα ὅπως μόνῃ ἢ πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσιώσις τολμᾷ, ἠδυνήθησαν πολλοὺς μὲν ἐκ τῶν κολασθῶν ἐκείνων νὰ καταστρέψωσι, πλεισταίους δὲ νὰ ἴδωσιν αὐτοὺς προτροπάδην πρὸ αὐτῶν φεύγοντας.

Ἐνῶ λοιπὸν μία τοῦ ἐθνους μερὶς ἐπέτυχεν ν' ἀναλάβῃ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ ὁσμаниκοῦ κράτους πραγμάτων καὶ νὰ κυριρχήσῃ ἀπολύτως τῶν δύο ἐπέκεινα τοῦ Ἰστροῦ μεγάλων αὐτοῦ ἐπαρχιῶν ἐνῶ ἕτερα τῶ ἐθνους μερὶς, ὁ κλέρος, διείπεν, ὑπὸ τὴν ὑπερτάτην ἡγεμονίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, τὸν πνευματικὸν καὶ ἐν μέρει τὸν ἀστικὸν βίον ἀπάντων τῶν χριστιανῶν τοῦ κράτους ὑπῆκῶν ἐν Εὐρώπῃ τε καὶ ἐν Ἀσίᾳ ἐνῶ τρίτη τοῦ ἐθνους μερὶς διατελοῦσα ἀείποτε ἔνοπλος διεξῆγεν ἀδιάκοπον κατὰ τῶν κατακτητῶν ἀγῶνα εἰς τὴν Μακεδονίαν, εἰς τὴν Θεσσαλίαν, εἰς τὴν Ἠπειρὸν, εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐνῶ σὺμπαν τὸ ἔθνος ἐπανίστατο ἐκ δικλειμμάτων ὁσάκις εὗρισκεν ἢ ἤλιπε νὰ εὕρῃ οἰονδήποτε ἐξωτερικὸν σύμμαχον, συγχρόνως τὸ ἔθνος τοῦτο διοργανωμένον εἰς πολυκρίθμους κοινότητας ἀπὸ τῆς Θράκης μέχρι τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀπὸ τῆς Ἠπείρου μέχρι τῶν παραλίων χωρῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐν τῷ μεταξὺ νήσους, μικρὰς τε καὶ μεγάλας, διέκει τὰ καθ' ἑαυτὸ εἰς τρόπον ἐπι-

τιθεῖον νὰ πλουτήσῃ, νὰ παιδευθῇ καὶ νὰ παρασκευασθῇ πάντα τὰ πρὸς ἀνάκτησιν καὶ συντήρησιν τῆς ὀλοσχεροῦς αὐτοῦ ἀνεξαρτησίας ἀπαιτούμενα. Τὸ δὲ μέγα τοῦτο ἐκπολιτευτικὸν ἔργον δὲν διεξήγετο εἰμὴ ὑπὸ μόνῃς τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὑπῆρχον μὲν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν τῆς ἀνατολῆς καὶ ἕτερα τινὰ φύλα ἑτερογλώσσα καὶ ἑτερόνυμα ἀλλὰ ταῦτα πάντα διετέλεσαν ἐπὶ 400 ἔτη ἀφανῆ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου καὶ ἀκατόνομαστα. Αὐτοὶ οἱ Σλαῦοι ἐπέσχον καθ' ὅλον τὸ μακρὸν ἐκεῖνο τοῦ χρόνου διάστημα δευτερεύουσαν τάξιν, οὐδαμῶς γενόμενοι ἐνάμιλλοι τοῦ μεγάλου ἀξιώματος, ὅπερ διὰ τῆς εὐφυΐας, τῆς δεξιότητος καὶ τῆς πατροπαράδοτου κοσμοϊστορικῆς αὐτοῦ ἀξίας κατώρθωσεν νὰ διατηρήσῃ ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπὸ τὸ κράτος τῆς φοβερωτάτης τῶν τυραννῶν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀπέβησαν καὶ αὐτὴν τὴν συνείδησιν τῆς ἰδίας ἐθνότητος, μάλιστα δὲ οἱ Βούλγαροι, ἐξ ὧν ὅσοι τυχερὸν ἐλάβαν παιδευσίν τινα οὐδὲ ἠθέλον νὰ φέρωσι τὸ φυλετικὸν αὐτῶν ὄνομα, ἀλλ' ἐκαυχῶντο αὐτοκαλούμενοι Ἑλληνας. Δὲν λέγομεν τι περὶ τῶν Μαυροβουνιωτῶν, διότι οὗτοι, εἰ καὶ σπανίως ὑπέκυψαν εἰς τὴν ὁσμаниκὴν κυριαρχίαν, διὰ τὸ εὐάριθμον ὄμοιο καὶ τὴν ὀλίγην περὶ τὸν πολιτισμὸν ἐπίδοσιν αὐτῶν, ἐλάχιστα ἐπανήργησαν εἰς τὰ πράγματα τῆς ἀνατολῆς. Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων Σλαῦων μόνοι οἱ Σέρβοι ἐπανεστήσαν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι μόλις πρὸ ἐπτά ἢ ὀκτῶ δεκαετηρίδων. Ὅθεν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπρώτευσεν καθ' ἅπασαν τὴν ἀνατολὴν οὐ μόνον ἐπὶ ἐμπορίᾳ, βιομηχανίᾳ, ναυτιλίᾳ, παιδείᾳ καὶ ἀρίστῃ ἐν πολλοῖς τῶν καθ' ἑαυτὸ πραγμάτων δικαίῃ, ἀλλὰ καὶ διότι αὐτὸ μόνον ἔχυσεν ἀφειδῶς τὸ αἷμα τοῦ ἴνα διασείσῃ τὸ τερατῶδες οἰκοδόμημα τῆς ὁσμаниκῆς κυριαρχίας καὶ ἀκρωτηριάσῃ αὐτὸ καὶ περιαγάγῃ εἰς τὴν παρούσαν ἀμνησίαν. Τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα σὺν θέαμα ἔχοντας πρὸ ὀφθαλμῶν ἀπαντες οἱ περιηγηταὶ τῆς ἀνατολῆς, κατὰ τὴν 11' μάλιστα ἑκατονταετηρίδα, προανήγγελλον τὴν πτώσιν τοῦ τουρκικοῦ κράτους, καὶ μὴ φωνῆ οὐδένα ἄλλον ἀνωμολόγουν ὡς πρόδηλον κληρονόμον τῆς ὑπερτάτης ἐν τῇ ἀνατολῇ ἀρχῆς εἰμὴ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.

Ὁ νῦν Ἑλληνισμὸς.

Ἡ ἔκρηξις, αἱ περιπέτειαι καὶ ἡ παράτασις τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐπήγαγον διακοπὴν τινὰ τῆς ἐκπολιτευτικῆς ταύτης ἐνεργείας, καὶ ἐν μέρει τὴν καταστροφὴν πολλῶν ἐκ τῶν κυριωτάτων αὐτῆς ἐστιῶν. Τὰ Μαδεμοχώρια καὶ ἡ Νιάουσα τῆς Μακεδονίας, αἱ κοινότητες τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας, ἡ Καλαρρῦτη, ἡ Σοφὰ καὶ τὸ Σοῦλι τῆς Ἠπείρου, ἡ Χίος, τὰ Ψαρά, αἱ Κυθωνίαι τῆς Ἀσίας, ἡ Κάσος, ὑπέστησαν συμφορὰς ἀνηκέστους ἵνα μὴ ἀναφέρωμεν τὴν ὀλοσχερῆ ἀνατροπὴν ἀπάσης τῆς Στερεᾶς Ἑλ-

λάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου, καὶ τοῦ πλείστου τῆς Κρήτης, τὴν ἐντελῆ ἐξάντλησιν τῆς ὕδρας καὶ τῶν Σπετσῶν, ἐπὶ δὲ τὰς σφαγὰς αἵτινες ἀπανταχοῦ ἀλλοῦ τῆς ἀνατολῆς γινόμεναι κατήνεγκον πληγὰς καιρίας εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν, ἰδίως εἰς τὰς ἐπιφανεστάτας μητροπόλεις, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν Φιλιππούπολιν, τὴν Σμύρνην, τὴν Θεσσαλονίκην. Ἀλλὰ μετὰ τὴν δεκαετῆ ταύτην λαίλαπα, καθ' ἣν πολλάκις ὁ Ἑλληνισμὸς ἐφαίνετο μέλλων νὰ καταποντωθῇ καὶ νὰ ἀποτεφρωθῇ ἐντὸς τοῦ πελάγους ἐκεῖνου τοῦ αἵματος καὶ τοῦ πυρός, αἴφνης προέκυψεν οὗτος, εἴπερ ποτὲ ἀκαίριος ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς, καὶ ἐπεδόθη μετὰ νέου ζήλου εἰς τὴν ἀνάκτησιν καὶ τὴν αὐξήσιν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ἐν Θράκῃ, ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, καθ' ὅλας τὰς νήσους, ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἐντὸς τοῦ ἰδρυθέντος τότε βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀπελευθερωθεῖσα αὕτη μικρὰ ἀπόμοιρα τῶν ἐκτεταμένων ἐκείνων ἑλληνικῶν χωρῶν ἀπέβη ὁ φαινὸς φάρος πρὸς τὸν δὲν ἔπαυσαν ἐπὶ 40 ἤδη ἔτη ἀποβλέποντες ἅπαντες οἱ ὁμογενεῖς καὶ ὁμόγλωσσοι, οἱ καταδικασθέντες μετὰ τοσαύτης θυσίας καὶ τοσαῦτα κατορθώματα νὰ διάγωσιν ἐπὶ ἐν τῇ ζοφερᾷ νυκτὶ τῆς ἀπαισιωτάτης τῶν δουλειῶν. Αἱ ἀσθενεῖς καὶ εὐάριθμοι γῶροι αἱ τὸ βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος ἀπαρτίσασαι καὶ πλείστην ὄσιν δῆωσιν, λιπανθρωπίαν καὶ ποικίλην ἄλλην ταλαιπωρίαν παθούσαι, δὲν ἔπραξαν πολλὰ καὶ μεγάλα ὡς κράτος πολιτικόν. Οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἐπιδοθέντες ἐκθύμως, μετὰ τοσαύτης προηγουμένης συμφορᾶς, εἰς τὴν ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτῶν προαγωγὴν, οὔτε στρατὸν ἀποχωρῶντα συνεκρότησαν, οὔτε στόλον καὶ πολλάκις ἐθυσίασαν εἰς τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα, τὰ κοινὰ συμφέροντα τῆς πολιτείας καὶ τῆς διοικήσεως. Καθ' ὅλα ὁμοῦ τὰ λοιπὰ κηδομένησαν παραδόξως. Ἀπολάσαντες τὸ ἀγαθὸν τῆς εὐνομίας, τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, ἔδωκαν τὸ σύνθημα τῆς ἀναβιώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς νέας ὑπ' αὐτοῦ καταλήψεως ἀπάσης τῆς ἐκπολιτευτικῆς ἐνεργείας καθ' ὅλην τὴν ἀνατολὴν. Πλείστα τοῦ βασιλείου μέρη μετεβλήθησαν, διὰ τῆς ἐνδεδεγχοῦς φιλοπονίας τῶν γεωργῶν, εἰς ἀληθεῖς παραδείσους. Τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν, εἰ καὶ ἔχον ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς τοσαύτας καὶ τηλικαύτας ἀτμοπλοικᾶς ἐταιρίας, ἠρίθμει κατὰ τὸ ἔτος 1875 5,000 σκάφη 230,135 τόνων καὶ 25,197 ναῦται. Ὁ πληθυσμὸς σχεδὸν ἐδιπλασιάσθη. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ὑπερεδίπλασιάσθη ἐν μὴ δεκαετίᾳ. Τῷ 1862 ἡ εἰσαγωγὴ καὶ ἐξαγωγὴ ἀνῆρχετο εἰς 81,433,392 φράγκων, τῷ δὲ 1872 ἡ κίνησις τοῦ γενικοῦ ἐμπορίου παρέστησεν ἀξίαν 195,510,249 φράγκων. Οὐδ' ἔχομεν ἀνάγκην ν' ἀκριβολογῶμεν περὶ τῆς τεραστίης ἐπιδόσεως ἣν ἔλαβεν ἡ δημοσία

Υπάρχει και τι άλλο πλὴν ἐκείνων. Καί εἶνε μὲν ἀληθῶς ὠραιότατα πολλὰ τῶν τοιούτων συνθεμάτων (morceaux de salon) καὶ ἀληθῆς ἐπίσης εἶνε, ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο ἔχει τὴν δικαιολόγησιν αὐτοῦ, διότι ἐν μέσῳ φαιδρῆς ὀμηγύρεως ἢ μετ' ἀξιόλογον γεῦμα, εὐκαιρότερος εἶνε βεβαίως εὐρυθμότες στρόβιλος ἢ καὶ φαντασία τις «brillante» ἐπὶ τριῶν ἢ τεσσάρων ἤχων μελοδράματός τινος, κακῶς ἢ καλῶς συννεύμενων, ἢ μελοποιία τις (sonata) τοῦ Βετχόδεν. Δὲν πρέπει τις ὅμως νὰ λησμονήσῃ ὅπως δῆποτε, ὅτι ἡ μουσικὴ εἶνε τέχνη πρὸ πάντων, ὡς ἡ ποίησις καὶ ἡ γραφικὴ, καὶ ὅτι δύναται μὲν αἱ τέχναι νὰ ἀποδώσιν εἰς θελκτικὴν διασκεδασιν, ἀλλὰ πρέπει ὅμως πρὸ πάντων νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μέσα μαρφώσεως τοῦ πνεύματος ἡμῶν καὶ τῆς καρδίας. Αὐτηρὸν ἐπομένως εἶνε, ὅτι οἱ περιελθόντες εἰς βαθμὴν τινὰ τελειότητος κλειδοκυμβάλισται δὲν ὠφελούνται ἐκ τῆς ἰκανότητος τῶν τούτων, ὅπως σπουδάσωσι τοὺς μεγάλους μουσικοδιδασκάλους, καὶ ἀπολαύσωσι τῆς ἐξαιρέτου καὶ ὠφελίμου ἡδονῆς, ἣν ἀποφέρει ἡ πρὸς ἐκείνους κοινωνία αἰσθημάτων καὶ διανοημάτων.

Περὶ τῶν μεγάλων τούτων διδασκάλων προτιθέμεθα νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινά.

Ἐξετάζων τις τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας μουσικῆς, βλέπει ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅτι ἡ φωνητικὴ μουσικὴ προηγῆθη κατὰ πολὺ τῆς ὀργανικῆς, ἐξ ἑτέρου δὲ ὅτι ἡ μουσικὴ τοῦ κλειδοκυμβάλου δὲν ἐφθάσεν εἰς τὴν πλήρη αὐτῆς ἀνάπτυξιν εἰμὴ μετὰ τὴν συμφωνικὴν ὀργανικὴν μουσικὴν.

Μετὰ τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας τῶν μουσικῶν τῆς ὀργανικῆς σχολῆς (ἀπὸ τοῦ 14' μέχρι τοῦ 17' αἰῶνος) ἡ ἐκκλησιαστικὴ φωνητικὴ μουσικὴ εἶχε φθάσει κατὰ τὸν 17' αἰῶνα ἐν Ἰταλίᾳ, διὰ τοῦ Παλαιστρίνα (ἀπὸ θ. τὸ 1594), εἰς βαθμὴν τελειότητος, ἣν οὐδέποτε μετὰ ταῦτα ὑπερέβη, ἐνῶ ἡ ὀργανικὴ μουσικὴ δὲν ὑπῆρχεν, οὕτως εἰπεῖν, εἰσέτι, καὶ ἐχρησίμευε μόνον εἰς ὑπόκρουσιν τοῦ ἄσματος. Κατέχομεν σήμερον μέθοδον κλειδοκυμβάλου γερμανικὴν, τοῦ ἔτους 1571, καταδεικνύουσαν ὅτι ἡ τέχνη τοῦ κυμβάλου ἦτο ἐτι ἐντελῶς νηπιώδης. Ἡ φάτνη τοῦ κλειδοκυμβάλου εἶχε τέσσαρας μόνον διαπασῶν, καὶ ἡ δακτυλοθεσία ἦν παράδοξος ὅπως καὶ ἀδέξιος· οὕτως, ἐν παραδείγματι, ὁ δεῦτερος μόνον καὶ τρίτος δάκτυλος ἐξετέλουν ἀλληλοδιαδόχως τὴν ἀνιούσαν δεξιόθεν κλίμακα.

1. Ἐν τῷ clavicembalo καὶ clavicordio, ἄτινα προηγῆθησαν τοῦ σημερινοῦ κλειδοκυμβάλου, αἱ μεταλλικαὶ χορδαὶ δὲν ἐπλήττοντο διὰ μικρῶν σφυρῶν, ὡς σήμερον, ἀλλ' ἐκρούοντο διὰ τεμαχίων πετρῶν κόρακος ἢ ὠδοῦντο πλαγίως διὰ μεταλλικῶν ἑλασμάτων. Τὸ forte-piano, ἢ, ὡς κοινότερον καλεῖται σήμερον, piano-forte ἐφευρέθη τὸ 1711 ὑπὸ τοῦ φλωρεντινοῦ Cristofori, ὃν τινες ἐσφαλμένως ἐνόησαν ἀποκαλοῦσι Cristofari.

Περὶ τὰ 1600 σύλλογός τις ἀρχαιολόγων καὶ μουσικῶν, συνερχομένων ἐν Φλωρεντίᾳ παρὰ τῷ κόμητι de Vermio, διελογίσθη νὰ ἀνακλέσῃ εἰς τὴν ζωὴν ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τραγωδίαν, οἷαν ἐφαντάζοντο αὐτὴν τὰ μέλη τοῦ συλλόγου. Ἐκ τῆς ἀποπειρας δὲ ταύτης παρήχθη νέον εἶδος σκηνικῆς παραγωγῆς, ἢ οὕτως ἐπικληθεῖσα opera, ἣτις ταχιστα κατέστη τοῦ συρμού. Ἡ μεῖζων δὲ σημασία, ἣτις ἐδόθη κατ' ὀλίγον εἰς τὴν ὀρχήστραν ἐν τοῖς μελοδράμασιν ἐκείνοις, ὑπῆρξεν ἀφορμὴ τῆς κατὰ πρῶτον ἀναπτύξεως τῆς συμφωνικῆς ὀργανικῆς μουσικῆς. Πρὸς τούτοις τὸ νέον εἶδος σκηνικῆς προῖον παρώτρυνε τοὺς μουσικούς εἰς ἰδίαν καὶ ἐπισταχμένην σπουδὴν τῆς φωνητικῆς μονωδίας (solo), καὶ κατ' ἀναλογίαν ἐπίσης τῆς ὀργανικῆς (ἐπὶ τῆς λύρας, τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ τοῦ ἀρμονίου (organo)).

Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἄρχεται διὰ τὴν μουσικὴν τοῦ κλειδοκυμβάλου πρώτη τις περίοδος, ἐκτεινομένη μέχρι τῶν μέσων σχεδὸν τοῦ 18' αἰῶνος. Ἐγέννησε δὲ αὕτη πολλοὺς συνθέτας, καὶ τινὸν ἐξ αὐτῶν τὰ ἔργα ἔχουσιν ἐτι καὶ σήμερον, πλὴν τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῶν διαφέροντος, ἀληθῆ μουσικὴν ἀξίαν. Τοιοῦτος ἐν παραδείγματι ἐν Ἰταλίᾳ ὁ Δομένικος Scarlatti (1683-1757), ἐν Γαλλίᾳ ὁ Φραγκίσκος Couperin (1668-1733), ἐν Γερμανίᾳ δὲ ὁ Haendel (1689-1759) καὶ ἰδίως ὁ μέγας Ἰωάννης Σεβαστιανὸς Bach (1685-1750). Ἡ μᾶλλον ἐν χρῆσει κατὰ τὴν περίοδον ταύτην μουσικὴ μορφή τῶν διὰ τὸ κλειδοκύμβalon συνθεμάτων εἶνε ἡ *Συνέχεια* καλουμένη (suite). Τοῦτο δὲ λέγοντες, ὑπενόουν τότε τὴν διαδοχὴν διαφόρων ὀργανικῶν μελωδημάτων, ὠρισμένου τινος εἴδους, διαδεχομένων ἀλλήλους καθ' ὠρισμένην ἐπίσης τάξιν. Ὅπως τις καλῶς κατανοήσῃ τοὺς χαρακτῆρας τῆς μουσικῆς ταύτης, ἣτις ἰκανῶς ἦδη ἀπέχει τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἀνάγκη νὰ καταρτίωμεν εἰς τεχνικούς τινὰς ὄρους. Ἄν παραβάλλῃ τις μουσικὴν σελίδα τοῦ 11' ἢ 12' αἰῶνος πρὸς σελίδα νεωτέρας μουσικῆς συνθέσεως, θέλει παρατηρήσει, ὅτι ἐν τῇ σημερινῇ σελίδι μία μόνη ἐν γένει ὑπάρχει μελωδία, συνοδευομένη ὑπὸ ἑναρμολογῶν ἤχων, (accords), ἐνῶ ἐν τῇ παλαιᾷ ἀπαντᾷ τις συχνάκις δύο ἢ καὶ πλείονα μελωδικὰ θέματα ἐπίσης σπουδαῖα καὶ ἐντελῶς ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητα. Ὀνομάζεται δὲ *armonia* μὲν ἡ τέχνη τῆς δι' ἐναρμολογῆς ἤχων συνωδίας τοῦ μέλους, ἀντιτίθεται δὲ (*contre-point*) ἡ τέχνη τῆς πρὸς ὠρισμένην τινὰ μελωδίαν ἀντιστοιχοῦ καὶ συγχρόνου συναρῆς· ἄλλης ἀνεξαρτήτου ἐπίσης

1. *Contre-point* σημαίνει κατὰ λέξιν τὴν τέχνην τοῦ θέτειν ἐν *point* ἢ τοῖς σημείοις, τουτέστι μίαν φωνὴν, ἐναντίον ἄλλης· δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονηθῇ, ὅτι αἱ φωναὶ ἢ τοῖς οἱ μουσικοὶ εὐλόγοι *notes* ἐγράφοντο παλαιότερον δι' ἀπλῶν σημείων (*points*).

μελωδίας. Πάντες παντὸς χρόνου οἱ σπουδαῖοι μουσικοὶ ἐγράψαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κατ' ἀντίστιξιν, ἀλλ' οὐχὶ συνεχῶς καὶ συστηματικῶς· ἐνῶ τούναντιον τὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς, περὶ ἧς ὁ λόγος, εἰσὶ τὸ πλεῖστον γεγραμμένα κατ' ἀντίστιξιν, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Ἡ τεχνολογία δ' αὕτη ἐφημερεύετο ἰδίως κατ' ἀκριβεῖς καὶ αὐστηρατάτους νόμους εἰς τοὺς οὕτω καλουμένους *κανόνας* καὶ τὰς *ἐπαλληλίας* (*lugues*), δύο εἶδη μουσικῆς συνθέσεως μεγάλως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀσκούμενα. Διὰ τοῦτο δὲ ἡ μουσικὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπευθύνεται εἰς τὴν διάνοιαν ἐπίσης καὶ εἰς τὸ αἴσθημα. Μαρίστη καὶ σύντονος ἀπαιτεῖται προσοχὴ, ὅπως παρακολουθήσῃ τις τὰς συγχρόνους καὶ συμπορευομένας οὕτως εἰπεῖν μελωδίας τῆς μουσικῆς ἐκείνης, καὶ μόλις δι' ἕξως μακρὰς κατορθοί τις νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν σοβαρὰν καλλονὴν συνθεμάτων, ἐν αἷς ἡ μὲν μελωδία εἶνε ἡκιστα ὠδινὴ ἢ τοῖς ῥυθμικῆς, ὀλίγα δ' ὑπάρχουσι τῆς ἀρμονίας τὰ θέλητρα. Ὑπὸ πρακτικῆν ὅμως ἐποψιν, ἡ σπουδὴ τῶν μουσικῶν συνθέσεων τῆς ἐποχῆς ταύτης (καὶ ἰδίως τοῦ συγγραμματος «Das wohltem perirte Klavier» τοῦ J. S. Bach) εἶνε προσφορωτάτη εἰς ἀσκήσιν τῆς ἀνεξαρτησίας ἐκατέρως χειρῶν.

Ἀναπόφευκτον ὅμως ἦτο νὰ ἐπέλθῃ ὅσπρον ἡ βράδιον ἀντιδράσις τις κατὰ τοῦ αὐστηροῦ ἐκείνου μουσικοῦ ὅρου, ὅπερ εἶχε πηγάσει ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Παλὺ δ' εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ ἐξωτερικὴ ἦτο μὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ, καὶ ἡ ὁσημέραι μεῖζονα ἀποκτώσα σπουδαιότητα μουσικὴ τοῦ μελοδράματος. Εἰς τῶν πρώτων, οἵτινες ἐγράψαν συνθέματα ὀργανικῆς μουσικῆς κατ' ἐλευθερότερον καὶ νεωτερικώτερον τρόπον ὑπῆρξεν ὁ Φίλιππος Ἐμμανουὴλ Bach (1714-1788), μουσικὸς κατὰ τὰς ὄρας τῆς σχολῆς του, καὶ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Σεβαστιανοῦ. Ἀπὸ τούτου δὲ ἄρχεται διὰ τὴν μουσικὴν τοῦ κλειδοκυμβάλου δευτέρα τις περίοδος, καὶ ταύτην ἔχουσιν ἰδίως ὑπ' ὄψιν οἱ λαλοῦντες περὶ «κλασσικῆς» μουσικῆς, καὶ τοῖς ὄροις οὗτος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν δὲν ἐκφράζει τι σαφές. Οἱ δύο μεγάλοι τῆς περιόδου ταύτης μουσικοὶ συνθέται εἰσὶν ὁ Ἄυδν (1732-1809) καὶ ὁ Μότσαρτ (1756-1791). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παρήλθε μὲν ἤδη πλέον ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ, ἐξακολουθεῖ δ' ἀναπτυσσόμενον τὸ μελοδράμα, καὶ νέον τι μουσικὸν εἶδος ἄρχεται ἀναφαινόμενον, ὅπερ μέχρι σήμερον διετήρησεν ἀποκλειστικὴν σχεδὸν πατρίδα τὴν Γερμανίαν, ἡ ὀργανικὴ *Συμφωνία*. Τὰ διὰ κλειδοκύμβalon ἔργα τοῦ Ἄυδν καὶ τοῦ Μότσαρτ, τὰ μόνον περὶ

1. Πολλοὺς τῶν ἀναφερομένων ἐνταῦθα τεχνικῶν ὄρων ἢ νηγκίσθημεν νὰ μεταφράσωμεν δημιουργοῦντες· λέξεσι, οἷως ἐνομασάμεν προσφόρους. Δὲν ζητοῦμεν ὅμως καὶ νὰ τὰς ἐπιβάλομεν, ἀναμένοντες νὰ προταθῶσι κριτικόνες. Σ. τ. Μ.

ὦν ἰδίως ἐνταῦθα πρόκειται, εἰσὶν ἀσήμαντα ἀπέναντι τῶν Συμφωνιῶν τῶν περιέχουσιν ὅμως οὐχ ἥττον ἐν μικρῷ τοὺς αὐτοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰς αὐτὰς ἀρετάς. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς συμμετρικῆς συντάξεως τῶν μουσικῶν φράσεων, τῆς ἐπιτηδείας διατάξεως τῶν ἰδεῶν, τῆς σφρηναίας περὶ τὴν ἐκθεσιν καὶ τῆς καθαρότητος καὶ χάριτος περὶ τὴν μορφήν, οὐδὲν δύναται τις νὰ φαντασθῇ τελειότερον. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προηγουμένην ἐποχὴν, ἣτις ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς ἀντιτιθέσεως, ἔχομεν νῦν τὴν ἐποχὴν τῆς μελωδίας, ἐνῶ ἡ ἀρμονία ἀποβαίνει πάντῃ δευτερεύουσα. Ἄν δὲ σήμερον δὲν εἶνε πάντες ἰκανοὶ νὰ ἐννοήσωσιν ἐκ πρώτης ἀκοῆς τὸ μελωδικὸν θέλητρον τῶν συνθέσεων τούτων, ἀφορμὴ τούτου εἶνε, ὅτι πάντες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἔχομεν τὰ ὠτα διεφθαρμένα ἐκ μελῶν παντοίων, θορυβωδεστέρων μὲν καὶ ὠδικοτέρων, ἀλλ' ἥττον ἐκφραστικῶν. Οὐχ ἥττον ὅμως πρέπει τις ἐπίσης ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὁ Ἄυδν καὶ ὁ Μότσαρτ δὲν πληροῦσι πλέον σήμερον τὰς μουσικὰς ἡμῶν ἐπιθυμίας, ἄν τις μάλιστα θεωρήσῃ μόνον τὰς διὰ τὸ κλειδοκύμβalon μουσικὰς αὐτῶν συνθέσεις. Ἡ χαρακτηρίζουσα αὐτὰς διαρκὴς κομψότης φαίνεται ἡμῖν ἐνίοτε ψυχρὰ καὶ ἄχρους· ἡ ἀρμονία τῶν εἶνε πτωχὴ, ἐνῶ δὲ τὰ τρυφερὰ καὶ περιπαθῆ αἰσθημάτων ἐκφράζονται δι' αὐτῶν θαυμασίως, τὸ μέγα ὅμως καὶ τὸ ἀληθῶς παθητικὸν σπανίζει. Ἐν ὀλίγοις δὲ, ὀλίγα εἶνε σήμερον ἐκ τῶν διὰ κλειδοκύμβalon μόνον ἔργων τῶν τὰ δυνάμενα νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἐν συναυλίᾳ ἢ ἐν αἰθούσῃ. Εἶνε οὕτως εἰπεῖν ἀληθῆς οἰκογενειακὴ μουσικὴ, ἔχουσα ὅμως καὶ τὴν ποίησιν τῆς, ὡς ὁ οἰκογενειακὸς βίος. Μὰς ἀνιᾶ ἴσως ἐνίοτε, μὰς ἀναπαύει ὅμως ἄλλοτε, ἀπηνδηκότας ἐκ τῆς πυρετώδους μουσικῆς τῶν νεωτέρων συνθέσεων. Ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὴν μουσικὴν τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐπικρατούσα μορφή εἶνε ἡ *μελοποιία* (sonata), παραγκωνίσασα τὴν παλαιὰν *συνέχεια*. Τὴν κλασσικὴν μελοποιίαν ἀπαρτίζουν συνήθως τρία ἢ τέσσαρα τεμάχια, συναποτελοῦντα ἐν ὅλον. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μετὰ τὸ πρῶτον τεμάχιον, γοργῶν ἔχον τὴν κίνησιν, καὶ δικαιρούμενον εἰς δύο μέρη, ὦν τὸ πρῶτον εἶνε πολὺ τοῦ ἄλλου βραχύτερον, ἐπέρχεται τεμάχιον ἄργον. Ἄν δὲ τὰ μέρη εἶνε τέσσαρα, τὸ τρίτον εἶνε *βραδυχορία* (*menuet*) (ὁ Βετχόδεν ἀντικατέστησεν εἰς τὴν βραδυχορίαν τὴν *paidiar* (*scherzo*), ἣτις τὸ κατ' ἀρχὰς οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἡ μακροτέρα τις καὶ μᾶλλον ἀνεπτυγμένη βραδυχορία)· τὸ τελευταῖον δὲ τεμάχιον ἔχει γοργὸν τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν μορφήν τοῦ πρώτου, ἢ τρέπεται μᾶλλον πρὸς τὸ *στρόφιον* (*rondo*), καθ' ὃ ἡ αὐτὴ μουσικὴ φράσις ἐπαυλαμβάνεται πολυλάκις δίκην στροφῆς.

Τὴν τεχνολογίαν τοῦ Μότσαρτ διετήρησε με-

τά θάνατον αὐτοῦ σχολῇ ὅλη κλειδοκυμβάλων, ὧν σπουδαιότατος ὑπῆρξεν ὁ Οὐίμμελ (1778-1837). Ἐκ τῆς ἐπιρροῆς δὲ τοῦ Μότσαρτ καὶ τοῦ "Αὐδὴν προήλθεν ἐπίσης καὶ ἄλλη σχολῇ, ἀρχηγὸν ἔχουσα τὸν Κλεμέντην (1752-1832). Ἡ Βαθμὶς πρὸς τὸν Παρρασόν τοῦ Κλεμέντη καὶ αἱ Σπουδαί τοῦ μαθητοῦ του Κράμερ (1774-1838) εἶνε καὶ σήμερον εἶτι βάσις πάσης σοβαρᾶς σπουδῆς τοῦ κλειδοκυμβάλου.

Ἐνῶ ἡμῶς οἱ μουσικοὶ εὐτοὶ συνθέται παρέμενον οὕτως εἰς τὰς κλασσικὰς παραδόσεις, ἐπῆλθεν ἀνὴρ, ὅστις διήνοιξε νέας τρίβους εἰς τὴν ὄργανικὴν ἐν γένει μουσικὴν καὶ ἰδίως εἰς τὴν μουσικὴν τοῦ κλειδοκυμβάλου, καὶ παρεσκεύασε τὴν νέαν ἐποχὴν, ἣτις διαρκεῖ μέχρις ἔτι καὶ σήμερον. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦν ὁ Βετχόβεν (1770-1827) ἀπ' αὐτοῦ δὲ ἡ τοῦ κλειδοκυμβάλου μουσικῆ, δευτερεύουσα τῶς, προσκίταται τὴν σπουδαιότητα, ἣν μέχρι σήμερον διετήρησε. Ἡ τῶν μελοποιῶν αὐτοῦ συλλογὴ δύναται νὰ τεθῆ πάρις τῶν συμφωνιῶν αὐτοῦ. Οὐδόλως τὴν μελωδίαν παραγκωνίσας, ἔδωκεν ὁ Βετχόβεν εἰς τὴν ἁρμονίαν ἀνάπτυξιν ἄγνωστον πρὸ αὐτοῦ κατέστησε δὲ τὸ κλειδοκύμβαλον ἀληθῆ ὄργανον, καὶ μετένεγκεν εἰς αὐτὸ τὴν δύναμιν τῆς συμφωνικῆς μουσικῆς. Εὐρύνας τὴν μορφήν τῆς μελοποιίας, κατέστησεν αὐτὴν ἐλευθερωτέραν, καθ' ὅσον προῦχον γράφων ἄλλ' ἢ μεγάλη ἰδίως ἀπόστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν προηγουμένων τῶν εἰς ὧς πρὸς τὰς ἀποτελούσας τὴν οὐσίαν τῶν μελοποιῶν αὐτοῦ ιδέας. Τὰ πρῶτά του ἔργα, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς περιφήμου «Παιδικῆς Μελοποιίας» (εἶνε ἡ ὀγδόη) ἀναμιμνήσκουσιν ἔτι κατὰ πολὺ τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ "Αὐδὴν καὶ τοῦ Μότσαρτ τὸν ἀντιόν ὁμῶς τὰ ἔργα τῆς ὠριμότητος τοῦ ἡλικίας, ἢ 26^η π. χ. ἢ 23^η μελοποιία, ἢ καὶ αὐτὴ ἢ 17^η ἢ 14^η ἀποκαλύπτουσι νέον ὅλως κόσμον. Ἀντὶ αἰσθημάτων γενικῶν καὶ ἀορίστων, ἔχει τις πρὸ αὐτοῦ ἀκριβῆ ἔκφρασιν τῶν ἐνδομυχοτάτων καὶ προσωπικῶν τοῦ μουσικοῦ αἰσθημάτων. Ὅπως ἐνόησεν τις καλῶς τὸν Βετχόβεν, πρέπει νὰ γνωρίσῃ πως τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἣτις ὑπῆρξε λίαν δυστυχῆς. Ἀπατηθεὶς κατὰ τοὺς ἔρωτάς του καὶ οὐδέποτε ἀπολαύσας τῆς εὐδαιμονίας τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, ὑπέστη πάσων ἀγενῆ μεταχειρίσιν παρὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ ἐγεύθη τῆς ἀγνωμοσύνης τοῦ ἀνεψιῦ του, ὃν ἠγάπα ὡς πατέρα· πληγῆς δὲ κατ' ὀλίγον ὑπὸ παντελοῦς κωφότητος, καὶ μονωθεὶς οὕτω κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, ἐξομολογεῖται αὐτὸς οὕτως ἐν τῇ δικθῆκῃ αὐτοῦ, τοῦ ἔτους 1802, ὅτι διενοήθη πρὸς στιγμὴν νὰ καταλύσῃ τὸν ἐλεεινὸν του βίον, καὶ ὅτι ἡ τέχνη του μόνη ὑπῆρξεν ἢ ἀποτρέψασα αὐτὸν σκέψις. Κατὰ τὴν ἑννάτην ἰδίως, τὴν καὶ τελευταίαν αὐτοῦ συμφωνίαν, ἐκφράζεται διὰ περιπαλοῦς ὕψους καὶ μεγαλείου

ἢ πάλιν αὐτὴ κατ' ἀδυσωπήτου εἰμακρμένης· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πλείστοις τῶν συνθεμάτων αὐτοῦ κατελέγονται οἱ ἐνδομυχοὶ ἐκεῖνοι κλύδωνες.

Δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι ὁ Βετχόβεν ἀνήγαγε τὴν μουσικὴν τοῦ κλειδοκυμβάλου εἰς ὕψος ἀνέφικτον μετ' αὐτόν. Οἱ μεγάλοι τῶν νεωτέρων χρόνων μουσικοὶ, οἱ διὰ τὸ κλειδοκύμβαλον γράψαντες, καὶ πάντες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτώμενοι, προήγαγον ἑσῶς τινὰς τῶν ἀρετῶν του καὶ ἀνέπτυξαν ἰδίᾳ τινὰ τῆς μεγαλοφυΐας του γνωρίσματα· οὐδεὶς ὅμως ἰσοῦται πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν δύναμιν. Αἱ μεγάλα μουσικὰ συνθέσεις διὰ κλειδοκύμβαλον κατέστησεν ὀλονέν σπανιώτεροι ἢ δὲ τῆς μελοποιίας μὲρρῆ ἐξέλιπε σχεδόν. Ὁ Βετχόβεν κατάρθου νὰ συνενῶ δ' εὐρείας συνθέσεως τὰς διαφορωτάτας τῶν ἰδεῶν εἰς ἕν ὅλον· ἐνῶ οἱ νεώτεροι συνθέται προτιμῶσιν ἐν γένει νὰ προσηλῶνται εἰς μίαν ἢ εἰς δύο ιδέας, καὶ ν' ἀπαρτίζωσιν ἐξ αὐτῶν καὶ μόνων ἐν ἰδίῳ σύνθεμα. Πλείστα τῶν συλλογῶν τοῦ Σούμαν ἀποτελοῦνται οὕτω ἐκ σειρᾶς μικρῶν, μονοσελίδων ἢ δισησελίδων, τεμαχίων. Ἡ τάσις δὲ πρὸς μουσικὴν ἔκφρασιν ἀκριβῶς ὠρισμένων αἰσθημάτων καὶ περιστάσεων, ὑποδεικνυμένων μάλιστα καὶ δι' ἰδίων ἐπιγραφῶν, καταφαίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πρόδηλος παρὰ τισὶ τῶν μετεγενεστέρων μελοποιῶν. Οὕτω τὸ *Ἐμβατήριον εἰς τὸν χορδὸν τοῦ Βέμπερ* κατελέγη· εὐχερῶς ὑπολαμβάνον ὁλόκληρον εἰδύλλιον, πλήρες ἀδρότητος καὶ αἰσθηματικῆς· οὕτω δ' ἐπίσης αἱ *Παιδικαὶ Σκηναὶ* τοῦ Σούμαν ἀναφέρουσιν ἡμᾶς πρὸς τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν ἡμῶν χρόνων, τῆς εὐδαιμονίας ἐκείνης ἡλικίας, ἣς οὐδέποτε ἀναμιμνήσκειται τις χωρὶς κρυφίου πόθου, καὶ ἀναπολαῦσι τὰ ἰδία ἐκεῖνα αἰσθηματικά, ἅτινα ἐξῆγειρεν ἐν ἡμῖν τοιαύτη τις ἢ τοιαύτη περίστασις τῆς παιδικῆς ἡμῶν ἡλικίας. Πρέπει τις ὅμως ἐπίσης νὰ δηλολογήσῃ, ὅτι ἡ τάσις αὕτη πρὸς τὴν παραστατικὴν μουσικὴν παρήγαγεν εἰς πολλὰς ὑπερβολάς.

Ὁ δὲ Βετχόβεν, ἐπέθηκον καὶ οἱ μουσικοὶ τῶν νεωτέρων χρόνων ἐπὶ τῆς μουσικῆς αὐτῶν, πολὺ μάλιστα βαθύτερον ἢ οἱ προγενέστεροι, τὸν τύπον τῆς ἰδίᾳ τῶν ἀτομικότητος καὶ τὸν τύπον ἐπίσης τῆς κοινωνίας, ἐν ἣ ἐξῆσαν. Ὅτι δὲ ἰδίως καὶ πρὸ πάντων καθιστᾶ τὰ ἔργα των ἐνδιαφέροντα, εἶνε ὁ χαρακτήρ ἐκεῖνος τῆς ἐμπαθοῦς ταραχῆς ἢ τῆς παραδόξου καὶ ποτε νοσηρᾶς φαντασίας, ὅστις τάσσει μὲν αὐτὰ, ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς ἀπολύτου τέχνης, ὑποδεέστερα τῶν κλασσικῶν προτύπων, παρέχει ὅμως αὐτοῖς πολὺ πλείονα θέλητρον διὰ τοὺς νευρικούς, τοὺς εὐφραντάστους καὶ ἐμπαθεῖς ἀνθρώπους. Οἱ ἐκ παραδόσεως κἀόνες καὶ ἡ παραδεδομένη μορφή τῶν μουσικῶν ἔργων μετεβλήθησαν ἐπίσης ὑπὸ τῶν μουσικῶν τούτων, οἵτινες ὀδηγὸν αὐτῶν ἰ-

δίως ἐξελέξαντο τὸ αἰσθημα καὶ τὴν φαντασίαν. Οἱ τολμηρότατοι ἁρμονικοὶ συνδυασμοὶ ἐτολμήθησαν, καὶ ἡ ἁρμονία, ἣτις εἶνε προσφορωτέρα τῆς μελωδίας εἰς ἀκριβῆ ἀπόδοσιν δυσσεφράστων πινῶν αἰσθημάτων, κατίσχυσεν ἐκεῖνης καὶ πολὺ καὶ τὴν ἀπέπνιξεν. Ἐννοεῖται εὐκόλως, ὅτι ἡ νέα αὕτη σχολῇ ἀπῆντησε σφοδρὸν ἀντιπολίτευσιν παρ' ἐκεῖνοις, οἵτινες προσέκειντο εὐλαβῶς εἰς τὰ παραδεδομένα. Οἱ νεωτερισμοὶ τοῦ Βετχόβεν ὡς πρὸς τὴν ἁρμονίαν προῦξενισαν πικρὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν. Τὰ πρῶτα συνθέματα τοῦ Σοπὲν ὠνομάσθησαν «μαθητικὰ γυνάσματα» ὑπὸ τῶν συγχρόνων κριτικῶν καὶ μάλιστα τέλος σήμερον ἀρχίζει πως διαδιδόμενη ἡ τοῦ Σούμαν μουσικῆ.

Δὲν παραμένοντες εἰς τὴν νεωτέραν ταύτην περίδοσιν, ἣτις δὲν ἐλήξεν ἔτι καὶ πολὺ δυσκολώτερον ἐπομένως δύναται νὰ κριθῆ. Ἀρκούμεθα δὲ μόνον ἀναμιμνήσκοντες τὰ ἔργα τοῦ Μένδελσον (1809-1847), μουσικοῦ πολλὴν ἔχοντος τὴν καλλιθεσίαν, τὸ αἰσθημα καὶ τὴν μουσικὴν ἐπιστήμην, στερουμένου ὅμως δυνάμεως¹ τοῦ Σοπὲν (1809 ἢ 1810-1849), ἐμπροσωποῦντος θαυμασίως τὴν ἐμπαθῆ ἐκείνην μελαγχολίαν καὶ τὴν πυρετώδη φαντασίαν, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τὴν νεωτέραν σχολὴν καὶ τοῦ Σούμαν (1810-1856), τοῦ μουσικοῦ ἐκεῖνου συνθέτου ὅστις ὑπῆρξε τοσοῦτον πρωτότυπος, ποικίλος καὶ ἄξιος προσοχῆς, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον συνάμα ἀνόμαλος, παράδοξος, καὶ πολλαχοῦ σκοτεινός. Δυστυχῶς αἱ διὰ τὸ κλειδοκύμβαλον συνθέσεις τῆς νεωτέρας σχολῆς εἰσὶ λίαν δυσσετέλεστοι διὰ τοὺς μὴ ἐξ ἐπαγγέλματος κυμβαλιστᾶς· τὸ ἐν αὐταῖς αἰσθημα εἶνε τοσοῦτον προσωπικὸν καὶ τοσοῦτον λεπταὶ αἱ μουσικὰ αὐτῶν διακρίσεις, ὅστε τὰ μουσικὰ ταῦτα ἔργα πρέπει νὰ ἐκτελῶνται ὑπὸ ἀληθινῶν τεχνιτῶν, ὅπως καλῶς ἐννοῶνται. Ἄλλως δὲ ἡ τέχνη τοῦ παιζεῖν τὸ κλειδοκύμβαλον τοσοῦτον προάδευσε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, βοηθουμένη ὑπὸ τῆς τεχνικῆς τῶν κλειδοκυμβάλων τελειοποιήσεως,² ὅστε οἱ διάσημοὶ σήμερον κλειδοκυμβαλισταὶ, ὅπως παρὰ γάσσει τὴν σκοποῦμένην ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν, ἐπισωρεύουσιν ἐν τοῖς συνθέμασιν αὐτῶν τοσαύ-

1. Ὁ συνθέτης μουσικῆς κλειδοκυμβάλου, κατέστη ἰδίως δημοτικὸς διὰ τῶν «Ἄσματων χωρὶς λέξεων», ἅτινα πολλὴν ἀληθῶς περιέχουσι τὴν περιπέθειαν τῆς ἐκφράσεως, καὶ τοὶ ἢ ἐμπνεύσει δύναται πως πολλαχοῦ νὰ φανῆ μονότονος. Αἱ ἐπιγραφαὶ, αἱ φέρουσιν ἐκδόσεις τινὲς ἐπὶ τῶν ἁσμάτων τούτων δὲν εἶνε τοῦ Μένδελσον, καὶ οὐδεμίαν ἐπομένως ἔχουσι σημασίαν.

2. Τὰ δύο ταῦτα εἰσὶ στενῶς συνδεδεμένα, καὶ τοῦτο ἡ δύνατο ν' ἀποτελέσῃ τὸ ἀντικείμενον ἰδίως σπουδῆς. Παρητήρησεν π. χ. ὅτι ἐν τῶν αἰτίων τῆς μεταξὺ τῆς σχολῆς τοῦ Κλεμέντη καὶ τῆς τοῦ Μότσαρτ διαφορᾶς ἦτο ἡ παρὰ ταῦτα, μὲν γρηθὶς βιεννεζίων κλειδοκυμβάλων, ἢ παρ' ἐκεῖνης δὲ ἀγγλικῶν, κατεσκευασμένων ὅπως σήμερον. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐν ταῖς πρώταις μελοποιίαις τοῦ Βετχόβεν περίοδοι, αἱ ὁ μίγας μουσικῆς ἢ ἔγραψεν ἄλλως βεβαίως, ἂν δὲν ἐκόλυεν αὐτὸν ἢ ἔκτασις τῶν τότε κλειδοκυμβάλων, ἔχοντων πάντα μόνον διαπερῶν.

τας δυσχερεῖς, ὅστε καθιστῶσιν αὐτὰς ἀπροσίτους εἰς τοὺς κοινούς τῶν θνητῶν. Μεταξὺ δ' ἐκεῖνων, οἵτινες, ἀνεξαρτήτως τῆς μουσικῆς αὐτῶν ἀξίας, συνετέλεσαν ἰδίως μετὰ τὸν Μότσαρτ εἰς ἀνάπτυξιν τῆς περὶ τὸ κλειδοκύμβαλον τέχνης, δύναται τις νὰ μνημονεύσῃ τοῦ Βέμπερ (1786-1826), τοῦ Μόσελες (1794-1870), τοῦ Σοπὲν, τοῦ Ἐνσελτ, τοῦ Τάλβεργ, καὶ τέλος τοῦ Λιττ (γεννηθέντος τῷ 1811) καὶ τοῦ Ἀντωνίου Ρουβινστάιν (γεννηθέντος τὸ 1829). Οἱ τελευταῖοι δὲ οὗτοι ἄγουσιν ἡμᾶς εἰς τὴν νεωτάτην ὅλως σχολὴν.

Οὐδεμίαν εἶχομεν ἀξίωσιν νὰ διαγράψωμεν ἐνταῦθα πλήρη καὶ ἐντελῆ τὴν εἰκόνα τῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς τοῦ κλειδοκυμβάλου. Ἡ βελήσασκεν δὲ μόνον νὰ καταδείξωμεν, πόσον ἐνδιαφέρονται εἶνε τοιοῦτου εἶδους σπουδαί. Ὑπάρχουσι καὶ σήμερον ἔτι ἄνθρωποι, φανταζόμενοι ὅτι σπουδὴ μουσικῆς οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ κατανόησιν τῶν μηχανικῶν δυσχερεῶν, αἱ παρέχει ἢ κροῦσις τοιοῦτου ἢ τοιοῦτου ὄργανου. Δύναται τις ὅμως νὰ ἦε κάλλιστος μουσικός, χωρὶς μὴδὲν ὄργανον νὰ γνωρίζῃ, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχη ἀκριβεῖς γνώσεις περὶ τῆς θεωρίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς, καὶ ἰδίως νὰ ἔχη τὴν ψυχὴν μουσικὴν καὶ τὴν καλλιθεσίαν μεμorfωμένην διὰ τῆς σπουδῆς τῶν ἀριστοτεχνιμάτων.

ΘΑΝ ΡΗΜΑΝ
ΜΟΥΣ. ΤΗΣ ἘΝ Ἀθήναις γαλλικῆς Σχολῆς.

Ο ΣΗΜΕΡΙΝΟΣ ΕΛΛΗΝ

καὶ ἡ σημερινὴ Ἑλληνίς, κατὰ Βαρθόλδην.

Τὸ ἀνάστημα αὐτοῦ κομψόν, πᾶν κίνημα εὐρυθμον καὶ ἀνάλογον. Τοὺς μὲν γάσσει ἔχει ἐμπεισιμένους, μᾶλλον νεῦρα ἢ μῦς, μᾶλλον πνευματικὴν ἢ σωματικὴν ὑπεροχὴν. Ἐν τῷ βλέμματι αὐτοῦ ἐξαστράπτει τὸ ἀποφασιστικὸν καὶ ἡ πανουργία, κινήσεις καὶ ζωὴ παίζουσι περὶ τὸ λεπτόν του στόματος αὐτοῦ διάγραμμα· τὰ πάντα δ' ὑποδηλοῦσι διανοητικὴν ἀριστοκρατίαν καὶ ἐπιτηδειότητα πρὸς πνευματικὰ ἀπολαύσεις.

Εἶνε μὲν γνωστὸν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι γλύπται καὶ ζωγράφοι ἐζήτουν νὰ ἐξιδανικέωσιν τὴν φύσιν, ὅτι τόσον λαμπρὰ πλάσματα ὡς ὁ Ἀπόλλων τοῦ Βελβεδερ καὶ ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου δὲν ἀπῆντων καθ' ἑκάστην εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, ὑπῆρχον ὅμως καὶ ὑπάρχουσιν ἔτι οἱ ὅλως ἰδιάζοντες ἐκεῖνοι τύποι τῆς κλασσικῆς τῶν Ἑλληνίδων καλλονῆς, τὸ μικρὸν μέτωπον, ἡ συνεχὴς εὐθυγραμμία, ἡ ἔλλειψις τῆς μεταξὺ τοῦ μετώπου καὶ τῆς ῥινὸς ἐνομοῆς, τὸ στόμα μετὰ τοῦ ἀνωθι χεῖλους ὀλίγον τι πνεύμα, ἰδίως δὲ οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι καὶ ἀνοικτοὶ ὀρθακμοὶ, πλήρεις ἀορίστου τινὸς καὶ ἀδιοράτου ψυχικοῦ ἀίλου καὶ στίγμα οὐχ ἥττον διανυγίας, ὁμοιάζοντες πρὸς τὴν ἡμερῶν λάμψιν τῆς κυ-

μαινομένης θαλάσσης. Ευχαρίστως πιστεύομεν τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, οὐ τινος ἢ τύχης ἐσχάτως συνεκίνησεν ἅπαντα τὴν Εὐρώπην, τὸν ἀτυχῆ τοῦ Μεξικῆ αὐτοκράτορα Μαξιμιλιανόν, ὅτι καὶ αὐτὸν ἐπίσης τὰ θέλγητρα ἐνὸς τῶν ἀρχαίων ἐκείνων προσώπων ἐδέσμευον, ὅτι ἡ εἰκὼν τῆς Εὐλαλίας, τῆς ὑψηλῆς τῆς Κορίνθου μνηστῆς, ἐν τῇ μακρῇ αὐτοῦ περιηγήσει πολὺν χρόνον τὸν ἠκολούθησεν.

Ἐν ἔτει 1835 ἀπενεμήθη ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος τῷ Θεοφίλῳ Καίρῳ τὸ χρυσοῦν παράσημον τοῦ Σωτήρος, τὸ ὁποῖον ἀπεποιήθη ὁ ἱερὰνθης ἀνὴρ διὰ τῆς ἐπομένης διδακτικαῖς ἐπιστολῆς του. Καὶ δύο ἕτεροι κληρικοί, ὁ Φαρμακίδης καὶ ὁ Κωνσταντᾶς, ἀπεποιήθησαν νὰ δεχθῶσι παράσημα. Σ. τ. Δ.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΑΙΡΗ

Βασιλεῦ!

Μέλλων νὰ κινήσω ἀπὸ Σύρον διὰ τὴν πωπεύουσαν ταύτην τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἔλαβον διὰ τοῦ Νομάρχου τῶν Κυκλάδων τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ τάγματος τοῦ Σωτήρος καὶ δίπλωμα, μὲ τὰ ὁποῖα ἠθέλησεν ἡ Ὑμ. Μεγαλειότης νὰ με τιμήσῃ.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκφράσω ὡς πρέπει τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς μου καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, τῆς ὁποίας αἰσθάνομαι χρεώστην ἐμαυτὸν πρὸς τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα καὶ διὰ τὸ δοθέν μοι τοῦτο βραβεῖον, ἂν καὶ δὲν ἔπραξα τίποτε τοιοῦτου βραβεῖου ἄξιον, καὶ διὰ τὴν αἰτίαν, τὴν ὁποῖαν εὐρίσκω νὰ πράξω καὶ ἐγὼ μέρος τοῦλάχιστον τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνης, ἥτις πάντοτε μὲ ἐκασάνιζε καθ' ὅτι ἐπεθύμουν πρὸ πολλοῦ νὰ προσφέρω τι καὶ ἐγὼ πρὸς τὸ ἔθνος μου ἀντάξιον τῶν ὄσων πρὸς αὐτὸ ν' ἀποδώσω χρεωστῶ ἄλλὰ δὲν εἶχον πῶς νὰ πληρώσω τὴν τοιαύτην μου ἐρεσιν. Ἦδη ἀξιωθεὶς τοῦ ὑπὸ τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος δωρηθέντος μοι τοῦτου Σταυροῦ, λαμβάνω εὐχαρίστως τὴν εὐκαιρίαν ταύτην καὶ τολμῶ νὰ τὸ προσφέρω δι' αὐτῆς εἰς ὁποιοῦδήποτε ἄλλον ὁμογενῆ μου, ἄξιον τοιοῦτου ὄντως ἀριστείου, καὶ τοῦτο θέλει εἶσθαι δι' ἐμὲ μέγιστον τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος εὐεργέτημα διότι μοὶ δίδει ἀφορμὴν νὰ δεῖξω καὶ διὰ τῆς τοιαύτης προσφοράς μου τὴν πρὸς τὸ ἔθνος ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν.

Εἰς ἐμὲ δὲ, Βασιλεῦ, ἱκανὴ μένει ἀμοιβή, ὅτι ἐπροσπάθησα τοῦλάχιστον νὰ κάμω τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος μου ἱκανῆ εὐχαρίστησις, ὅτι τὴν εἶδον κατὰ τοῦ ἀγρίου ἐχθροῦ καὶ τυράννου θριαμβεύουσαν ἄρκετὴ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις νὰ ορθῶσιν εἰς τὸ τέρας τῆς ζωῆς μου, βέβαιος, ὅτι δὲν ἐμπαιώθησαν ὅσαι θυαῖαι ἐγιναν καὶ ὅσα αἵματα ἐχύθησαν δι' αὐτὴν, καὶ εὐελπίς, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εὕρεν εἰς σέ, Βασιλεῦ, ἐκείνον ὅστις καὶ θέλει καὶ δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ εὐδαιμονίαν του μὲ τοὺς συνταγματικούς ἐκείνους θεσμούς μὲ τοὺς

ὁποίους μόνος ὁ Βασιλεὺς τῶν αἰῶνων διώρισε νὰ ἀνθρωπίζῃ καὶ νὰ εὐδαιμονῆ τὸ λογικὸν του κτῆμα, ὁ ἄνθρωπος, καὶ τοὺς ὁποίους κανεὶς ἀτιμωρητὶ δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ.

Μεγίστη δὲ εὐτυχία θέλει εἶσθαι εἰς ἐμὲ, ἂν ἀφήσω τὸν κόσμον, βλέπων τοὺς ὁμογενεῖς μου ἀπολαμβάνοντας τὰ ἐκ τῶν τοιοῦτων νόμων διὰ Σοῦ προκύπτοντα ἀγαθὰ, ἐλπίζοντας ὅτι θέλουσιν ἀδιαλείπτως τὰ ἀπολαμβάνει καὶ εὐλογούντας ἐκείνον, εἰς τὸν ὁποῖον θέλουσι τὰ χρεωστῆ καὶ εἰς τῶν ὁποίων εἶμαι καὶ ἐγὼ καὶ θέλω εἶσθαι,

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 25 Ἰουνίου 1835.

Εὐπειθέτατος καὶ πιστότατος
Θεοφίλος Καίρης.

Ο ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΕΙΝΕ ΑΣΥΛΟΣ;

Ὁ ἰδιωτικὸς βίος εἶνε ἄσυλος; Τὸ ἄσυλον αὐτὸ ἐπιζητεῖ ἕκαστος δι' ἑαυτὸν, δὲν τὸ ἐπιτρέπει ὅμως εἰς ἄλλον. Ἄσυλος εἶνε ὁ ἰδιωτικὸς βίος τοῦ κρύπτοντος τὰ κατ' αὐτὸν ἐν τῇ χλόῃ τῶν ἀγρῶν, τοῦ εὐτυχοῦς ἐν τῇ ταπεινώσει, τοῦ ἀγοντος βίον μονήρη, τοῦ εὐδαίμονος ὑπὸ τὸν ἥλιον, τοῦ ἐπιδιώκοντος τῶν δένδρων τὰς σκιὰς καὶ τῶν ἀνθέων τὰ ἀρώματα, τοῦ κατατρίβοντος ὄλον αὐτοῦ τὸν βίον πρὸς κατάληψιν μιᾶς ἐννοίας, πρὸς ἀνάλυσιν μιᾶς σκέψεως, πρὸς ἀνακάλυψιν ἐνὸς ἀνθους, πρὸς δῶξιν μιᾶς χιμαίρας. Ἄλλ' ὅ πάντα κινῶν λίθον, ὅπως καταστήσῃ τὸν βίον αὐτοῦ δημόσιον, ἀλλ' ὁ καταθρομβῶν, διὰ νὰ ἀκουσθῆ, ἀλλ' ὁ ἀναβαίνων ἐν ὑψηλοῖς, διὰ νὰ φανῆ εἰς τὸν κόσμον, τίνος ὀνομάζει ἰδιωτικὸν αὐτοῦ βίον; Ὁ βουλευτὴς, παραδείγματος χάριν, ἔχει βίον ἰδιωτικόν; Πᾶς τις δὲ δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπισκοπήσῃ τὰ διαβήματα τοῦ ἐμπορευομένου ἅπαντα τῆς πατρίδος αὐτοῦ τὰ συμφέροντα, πρὸς θεραπείαν τῶν ἰδίων αὐτοῦ παθῶν;

ALPHONSE KARR.

ΤΟ ΠΑΣΧΑ

Μύρια ἢ δάσχη ἔς τοὺς νεοὺς, Χριστὸς ἀνέστη ψάλλον, χαρὰς τραγοῦδι, ἀγάπην μου, ἀργίησιν καὶ ψάλλε!
Βλέπετε γορούς, βλέπετε φιλά;
ἦλλ' ἢ γλυκεῖά μας Πασχαλιά!
λουλούδι τῆ, ἀνοίξῃς ἔς τὸ μέτωπόν τους βάλλον, καὶ ἔς τὸ δικό σου βάλλε.

Χριστὸς ἀνέστη!... νὰ ἴδω τί θὰ με πῆ; καὶ τώρα;
ὁ ἐν Χριστῷ μας ἀσπαρμὸς ἐκ τρίτου δὲν θὰ γίνῃ;
Στάσου, μὴ φεύγεις τὸ φιλί!
στάσου, μαριόλικο πουλί!
ἔς τὰ χεῖλη μου ἢ φιλικὴ ψυχὴ μου τὰ πυρφόρα
χειλάκια σου προσμένει.

Βλέπετε χαρά; ἀκούε φωναί; διὰ τὰ παιδιὰ τὰ ξένα,
ἔβω κ' ἔχει εἰς τὴν αὐλήν τῆς Ἑκκλησίας φιλιούνται.
Ἡ Πατγαλιὰ δὲν εἶ κινεῖ;
καὶ σὺ δὲν εἶσαι χριστιανὴ;

Φίρε τὰ κόκκινα τ' αὐτὰ, κ' ἔλα νὰ κτυπηθοῦμε
ἐνὰ φιλί, ἂν νικηθῆς, ἔς τοῦ γέλοιου τὸ λακκάκι.
Ἰδοὺ, σ' ἰσαάκια ἐγὼ!
Ὁ! ὦ! τὴν συμφωνίαν μας λοιπὸν νὰ μὴ ξεχνοῦμε!
ὁς, ὁς με τὸ φιλάκι!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* Δείγμα ἀσθενοῦς χαρακτηρησ εἶνε τὸ νὰ μὴ δύναται τις νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τοὺς ὑποδεεστεροὺς χαρακτηρησ ὑφ' ὧν περικυκλοῦται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, λησμονῶν ὅτι ὡς εἰς τὰς ἐμπορικὰς οὕτω καὶ εἰς τὰς κοινωνικὰς συναλλαγὰς ἀπαιτοῦνται οὐ μόνον χρυσὰ ἀλλὰ καὶ χάλκινα νομίσματα. (La Bruyere).

* Μὴ δανείζῃς ποτὲ χρήματα εἰς φίλον σου, διότι θέλει γίνεαι ἐχθρὸς σου, ἵνα ἀποφύγῃ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δανείου. Ἄν θέλῃς νὰ διατηρήσῃς φίλον, δὲς εἰς αὐτὸν τὸ ἥμισυ τῶν ἐν τῷ ὑλακίῳ σου χρημάτων, ἢ καὶ ὀλοκλήρου τῆς περιουσίας σου, ἂν τὸν νομίζῃς ἄξιον τοιαύτης θυσίας ὡς δάνειον ὅμως μὴ δίδε ποτὲ εἰς αὐτὸν οὔτε δέμα, οὔτε ἕκατόν, οὔδ' ἕκατοντάκι; χίλια φράγκα.

* Ὁ ἐπιεικὴς ἐπὶ προγονικῇ δόξῃ δμοιάζει τὸν ζητούντα νὰ δρέψῃ ἐκ τῶν ῥιζῶν δένδρου τοὺς κερπούς, οἵτινες φύονται εἰς τοὺς κλάδους. (Petit-Senn).

* Τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀνθρώπου ὁμοιάζουσι τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ, οἵτινες ψαλιδοζόμενοι ἀναδυστάνοῦσι μετ' ὀλίγον.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ξανθοὶ καὶ μελαγχροῖναι.

Εἰς τὸ τελευταῖον ἐν Ἰένῳ ἀνθρωπολογικὸν συνέδριον ὑπεβλήθη λίαν ἐνδιαφέρουσα διατριβὴ περὶ ξανθῶν καὶ μελαγχροῖνῶν. Αὐτοὶ οἱ σοφοὶ τίποτε δὲν εἰδότες. Ἐσοφίσθησαν ν' ἀνακαλύψωσιν ὅτι οἱ ποιητικοὶ, οἱ βεμβώδεις γλαυκοὶ ὀφθαλμοὶ, οἵτινες τόσον μᾶς κάμνουσι νὰ βεμβώζωμεν, ὁφείλονται εἰς τὸν ἀσθενέστερον σχετικῶς πρὸς τὰς μελαγχροῖνας ὀργανισμὸν τῶν ξανθῶν, εἰς τὴν ἔλλειψιν ποσότητός τινος χρωστικῆς ὕλης ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἔλλειψιν προερχομένην ἐξ εἶδους τινος γενικῆς ἀναμιείας.

Παρατηρήθη ἀπὸ τινος ἐν Γερμανίᾳ ὅτι οἱ χωρικοὶ ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς πολὺ ἀνοικτοτέρου γλαυκοῦ χρώματος καὶ τὴν κόμην πολὺ ξανθοτέραν ἢ οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων. Ὁ σοφὸς λοιπὸν διατριβογράφος τῆς Ἰένῳς ἐξηγεῖ τὸ πρᾶγμα ἀποδίδων αὐτὸ εἰς τὸ ἀνεπαρκὲς τῆς τροφῆς τῶν ἀγροτῶν, οἵτινες δὲν πρῶγουσι παρά μόνον ὄσπριζ καὶ μάλιστα γεώμηλα, σπικνίως δὲ γούονται κρέατος. Εἶνε ἄλλως τε ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι ὁ μελαγχροῖνός τύπος ἔ-

L. Wilms Tavakalidis.

χει ζωπικότητα καὶ ἐπιμονὴν πολὺ πλεον τοῦ ξανθοῦ. Εἰς τὰ συνοικέσια μεταξὺ ξανθῶν καὶ μελαγχροῖνῶν, τὰ τέκνα ὁμοιάζουσι πρὸς τὸν μελαγχροῖνὸν γονεᾶ καὶ λαμβάνουσι καθ' ὅλου τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ. Παρὰ ταῖς ξανθαῖς παρατηρεῖται ἰδιαιτέρᾳ λεπτότης ὡς πρὸς τὴν φωνήν. Ἐχουσι δηλαδὴ αὐταὶ τὴν φωνὴν μάλλον εὐλόγιστον καὶ μάλλον ὑψηλὴν ἢ αἱ μελαγχροῖναι. Ἐξάγεται ἐκ πλείστων ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος γενομένων παρατηρήσεων ὅτι οἱ ὑψήφωνοι καὶ αἱ ὑψήφωνοι εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ξανθοὶ, τούναντιὸν μελαγχροῖνοὶ οἱ βαρύφωνοι καὶ αἱ βαρύφωνοι.

Ὡς πρὸς τὸ ὅτι εἰς τὰ βόρεια μέρη πλεονάζουσι οἱ ξανθοὶ, ὁ κ. Σααφχάνσεν ἀποδίδει τοῦτο εἰς τὴν ἰδιότητα, ἣν λέγει ὅτι ἔχει τὸ ψυχοσ τοῦ νὰ ἐξαφανίζῃ τὴν χρωστικὴν ὕλην τοῦ δέρματος καὶ τῆς κόμης. Στηρίζει δὲ τὴν γνώμην ταύτην ἐπὶ τῆς πολλάκις γενομένης παρατηρήσεως ὅτι τὰ μεσημβρινὰ φυτὰ μεταφυτευόμενα εἰς βόρεια κλίματα χάνουσι τὸ χρώμα των. Τὸ αὐτὸ δ' ἄλλως ῥητέον καὶ περὶ τῶν πτερῶν τῶν πτηνῶν καὶ τῶν τριχῶν τῶν ζῶων. Αἱ λευκαὶ πέρδικες καὶ οἱ λευκοὶ λαγωοὶ προέρχονται ἐκ τῆς Ρωσσίας.

Σήμερον ἐν Γερμανίᾳ τὸ ἐν τρίτον μόνον τοῦ πληθυσμοῦ ἀνήκει εἰς τὸν ξανθὸν τύπον, ἐν ᾧ ἄλλοτε ὁ τύπος οὗτος ἦτο τὸ διακριτικὸν σημεῖον ὀλοκλήρου τῆς γερμανικῆς φυλῆς.

Περὶ τῆς ἐπιρροῆς, ἣν ἐξασκεῖ ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου τὸ οἶνόπνευμα.

Ἄγγλος φυσιολόγος, ὁ κ. E. Kingzett, ἐπεχείρησεν ἐσχάτως λίαν περιέργους ἐρευνας ὡς πρὸς τὴν ἐπιρροήν, ἣν ἐξασκεῖ ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου τὸ οἶνόπνευμα τῶν ἐρευνῶν δὲ τούτων τὰ πορίσματα, καίτοι ἴσως οὐχὶ ὄλως ἀλάνθαστα, δὲν εἶνε ὅμως διὰ τοῦτο καὶ ὀλιγώτερον ἄξια προσσχῆς, ἰδίως διὰ τοὺς θερμοὺς θεασώτας τῶν πνευματωδῶν ποτῶν.

Ὁ κ. Kingzett ἔθηκεν ἐγκεφάλους βοῶν ἐπὶ ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα εἴτε ἐντὸς ὕδατος καθαρῶ, εἴτε ἐντὸς ὕδατος μεμιγμένου μετὰ οἶνοπνεύματος, ἔχοντος δὲ θερμοκρασίαν τὴν συνήθη τοῦ σώματος. Ἀκολούθως ἀνέλυσε τοὺς ἐγκεφάλους τούτους καὶ εὕρεν, ὅτι ἐνὸσφ ἡ ἀναλογία τοῦ οἶνοπνεύματος πρὸς τὸ ὕδωρ εἶνε μικρὰ, οὐδεμίαν τὸ ὑγρὸν αὐτὸ ἐξασκεῖ ἐπιρροήν ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ τοῦλάχιστον τοσαύτην μόνον ὅσῃν ἐξασκεῖ καὶ τὸ καθαρὸν ὕδωρ τούναντιὸν δὲ, εὐθύς ὡς ἡ ἀναλογία αὕτη εἶνε μεγαλύτερα, τὸ ὑγρὸν αὐτὸ καταστρέφει σπουδαῖον μέρος τοῦ ἐγκεφαλικοῦ ἴσθου, καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα οὐσιώδη συστατικὰ αὐτοῦ.

Καὶ ἴσως μὲν εἶνε πῶς ἀβήθητον νὰ ἐφαρμόσῃ τις ἐξ ἀναλογίας ἐπὶ ζῶντος ἐγκεφάλου τὰ ἀνωτέρω πορίσματα, τὰ ἐξελθόντα ἐκ παρατηρή-

σεων ἐπὶ ἐγκεφάλου νεκροῦ. Πλὴν ἀφ' ἑτέρου εἶνε ἥκιστα πιθανόν, ὅτι ἢ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ παρουσία τοῦ αἵματος ματαιώνει καθ' ὀλοκληρίαν τὴν ἐπ' αὐτοῦ ὅπως δὴποτε ἐπενέργειαν τοῦ οἰνοπνεύματος, τὴν παρατηρηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Kingzett. Τὸ οἰνόπνευμα ἀναγκαιῶς καταστρέφει τὴν ἐγκεφαλικὴν ὕλην καὶ εἰς τὸ ἐν τῇ ζωῇ εὐρίσκόμενον ζῶον, σχεδὸν ὅπως καὶ εἰς τὸ νεκρὸν, εἰς τρόπον μάλιστα ἀλλοιοῦντα καὶ τὴν σύνθεσιν καὶ τὰς ιδιότητας αὐτοῦ. Ἄλλως τε δὲ διὰ τῆς αὐτοψίας παρετηρήθη εἰς ὅλους τοὺς παλαιούς οἰνοπότας σπουδαία ὑπερτροφία τοῦ ἴστού τοῦ συνέχοντος τὸν ἐγκέφαλον. Ὡστε εἰς τὰς ἄλλας γνωστὰς περιπτώσεις ἀλλοιώσεως τοῦ ὀργανισμοῦ διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος, δύναται τις νὰ προσθέσῃ καὶ τὴν ἀνωτέρω τοῦ κ. Kingzett, εὐλόγως δὲ νὰ ἐπαναλάβῃ, ὅτι τὸ οἰνόπνευμα εἰς μεγίστην δόσιν λαμβανόμενον συνεπάγεται μίαν τῶν σπουδαιότερων διαταράξεων τῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν, καὶ προκαλεῖ οὐχὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ῥώμην, ὅπως οἱ οἰνοπόται φρονοῦσιν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν θάνατον.

Λύκοι ἐν Ῥωσίᾳ.

Ἄνταποκριτὴς τις τῆς τηλεγραφικῆς ἐταιρίας Χαβάς ἐκθέτει ὅτι, κατ' ἐπισήμους πληροφορίας, ἐν μόνῳ τῷ κυβερνήτῳ τοῦ Σαχατῶφ ἐν Ῥωσίᾳ, κατεσπάραζεν οἱ λύκοι κατὰ τὰ τελευταῖα δύο ἔτη 11 χιλ. ἵππους, 10 χιλ. κερκεφόρα κτήνη, 33 χιλ. πρόβατα, 5 χιλ. χοίρους, πλεόν ἢ χιλιούς κύνες καὶ 18 χιλ. ὄρνιθας κλπ. Κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα προσέβαλον οἱ λύκοι 68 ἀνθρώπους, ἐξ ὧν δύο μὲν ἐν τῷ ἄμα καὶ κατεβροχίσθησαν, 12 δὲ ἀπέθανον συνεπεῖς τῶν δηγμάτων.

Συμβιώσεις, συμπόσια, τζουμπούς.

Ὁ Κικέρων, γράφων πρὸς τὸν Παπύριον Παῖτον, λέγει ὅτι, «τῆς εὐδαιμονίας τοῦ βίου συνισταμένης εἰς τὸ νὰ συνδιάγη τις καὶ συνδιαλέγηται μετ' ἀνδρῶν καλῶν ἀγαθῶν, καὶ μάλιστα φίλων, οὐχὶ διὰ τὴν ἡδονὴν τῆς τραπέζης, ἀλλὰ διὰ τὴν συναναστροφὴν καὶ τὰς οἰκιακὰς ὁμιλίαις, οἱ Ῥωμαῖοι ὀρθότερον ὠνόμασαν τὰ δεῖπνα αὐτῶν συμβιώσεις (convivia), παρά τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες τὰ ὠνόμασαν συμπόσια (compotia).» — Σημειοῦμεν δὲ ὡς περιέργον, ὅτι καὶ οἱ Τοῦρκοι, καὶ τοι μὴ συμπίνοντες, οἰκειοποιήθησαν παραφθείραντες τὴν λέξιν (συμπόσιον) εἰς τὸ τζουμπούς.

Ἀναλογία τηλεγραφημάτων ἐπὶ 100 κατοίκων.

Ἑλβετία 411 Γερμανία . . 32 Σερβία . . 44
Βελγίω 77 Γαλλία . . . 30 Ἀλγερία 13
Ἀγγλία 62 Πορτογαλία 25 Ἰταλία 12
Κάτω Χώρας 58 Σουηδία . . 23 Τουρκία 11
Ἡν. Πολιτεῖαις 48 Αὐστρία . . 18 Αἰγύπτω 11

Νορβηγία 43 Ῥωμανία . . 17 Ἰσπανία 6
Δανιμαρκία . . 40 Ἑλλάδι . . 46 Ῥωσία 5

Ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκη.

Μεγίστη καὶ πλουσιωτάτη πασῶν τῶν ἀρχαίων βιβλιοθηκῶν ὑπῆρξεν ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας περιείχε κατὰ τὸν Ἄουλον Γέλλιον 700,000 τόμων. Μέρος τῆς βιβλιοθήκης ταύτης εἶχε καὶ ἐπὶ τῆς πολιουρκίας τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἀλλ' ἀνεπληρώθη πάλιν ὕστερον. Ἀφοῦ δὲ ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σαρακηνῶν Ἄμρου, Ἰωάννης ὁ Γραμματικὸς ἐζήτησε τότε παρ' αὐτοῦ νὰ τῷ δοθῶσι φιλοσοφικά τινα συγγράμματα, ὃ δὲ Ἄμρου ἔγραψε περὶ τούτου πρὸς τὸν Καλίφην Ὀμάρ. «Ἄν τὰ βιβλία, εἶπε, περιέχουν ὅσα καὶ τὸ κοράνιον, εἶνε περιττὰ εἰδεμῆ, ἀντιβαίνουν εἰς αὐτὸ, καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ καοῦν» διειροιάσθησαν λοιπὸν πολλοὶ μυριάδες βιβλίων εἰς τὰ λουτρά τῆς πόλεως, τὰ ὅποια λέγεται ὅτι ἐθερμαίνοντο ἐξ αὐτῶν ἐπὶ 25 ὀλοκλήρους μῆνας!

ΥΓΙΕΙΝΗ

Διατήρησις τῆς ὄρασεως.

Πολλοὶ μὴ γνωρίζοντες νὰ προφυλάττωνται ἀρκούντως ἐξασθενοῦσι τὴν ὄρασίντων. Σημειοῦμεν ἐνταῦθα τὰς κυριωτέρας προφυλάξεις, ἃς πρέπει τις νὰ τηρῇ ἵνα διασώζῃ ὅσον τὸ δυνατόν ἐπὶ πλέον ἀλύμαντον τὴν πολῦτιμον ταύτην αἴσθησιν.

Πρέπει ν' ἀποφεύγη τις πᾶσαν αἰφνιδίαν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ φωτὸς εἰς τὸ σκότος καὶ τὰ νάπαλιν. Δὲν πρέπει ν' ἀναγινώσκῃ τις ὅταν βραδείαζῃ ἢ ὅταν ἐν γένει τὸ φῶς δὲν εἶνε ἀρκετόν.

Δὲν πρέπει τις νὰ κοιμᾶται οὕτως ὥστε ὅταν ἐξυπνᾷ τὸ πρῶτὸ τὸ φῶς νὰ προσβάλλῃ τοὺς ὀφθαλμούς του.

Νὰ μὴ ἐργάζεται τις ἔχων τὸ φῶς ἀπέναντι. Τὸ φῶς τὸ καλλίτερον εἶνε νὰ ἔρχηται ἀνωθεν, εἰ δὲ μὴ, ἀριστερόθεν, πλαγίως.

Τὸ πολὺ φῶς βλάπτει. Ἄμα αἰσθανθῆς κουρασμένους τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἄφες τὴν ἐργασίαν καὶ ἀναπαύθητι. Ὁ γλαυκὸς οὐρανὸς καὶ ἡ πρασινίζουσα χλόη μᾶς διδάσκουσιν ὅτι τὸ προτιμότερον εἶνε νὰ ἔχωμεν εἰς τὸ δωμάτιόν μας γλαυκὴν τὴν οὐρανίαν, πράσινον τὸν τάπητα καὶ μικτοῦ χρώματος τοὺς τοίχους.

Γ*

«Ἴκανὸν σπόρον ἔσπειρα, καὶ θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα καθ' ἣν τὸ ἔθνος μου θὰ θερίσῃ τοὺς γλυκεῖς του καρποὺς», ἦσαν αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ πρωτομάρτυρος Ῥήγα.